

**SPOŁECZNE PROJEKTY USTAW
SŁUŻĄCE ODBUDOWIE WYMIARU
SPRAWIEDLIWOŚCI**

**USTAWA
O TRYBUNALE KONSTYTUCYJNYM
ORAZ USTAWA –
PRZEPISY WPROWADZAJĄCE USTAWĘ
O TRYBUNALE KONSTYTUCYJNYM
WRAZ Z UZASADNIENIAMI**

Zespół Ekspertów Prawnych
Fundacji im. Stefana Batorego

**SPOŁECZNE PROJEKTY USTAW
SŁUŻĄCE ODBUDOWIE WYMIARU
SPRAWIEDLIWOŚCI**

**USTAWA
O TRYBUNALE KONSTYTUCYJNYM
ORAZ USTAWA –
PRZEPISY WPROWADZAJĄCE USTAWĘ
O TRYBUNALE KONSTYTUCYJNYM
WRAZ Z UZASADNIENIAMI**

Zespół Ekspertów Prawnych
Fundacji im. Stefana Batorego

ISBN PDF-a: 978-83-8358-510-9

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. +48 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Projekt ustawy o Trybunale Konstytucyjnym	
z dnia 4 stycznia 2024 r.	7
Rozdział 1. Przepisy ogólne	9
Rozdział 2. Organy Trybunału	11
Rozdział 3. Sędziowie Trybunału	14
Oddział 1. Przepisy ogólne	14
Oddział 2. Mandat sędziego Trybunału	14
Oddział 3. Prawa i obowiązki sędziów Trybunału	17
Oddział 4. Odpowiedzialność dyscyplinarna	21
Oddział 5. Stan spoczynku	24
Rozdział 4. Postępowanie przed Trybunałem	26
Oddział 1. Przepisy ogólne	26
Oddział 2. Składy orzekające Trybunału	28
Oddział 3. Wyłączenie sędziego	29
Oddział 4. Uczestnicy postępowania	31
Oddział 5. Pisma procesowe	32
Oddział 6. Wszczęcie postępowania	35
Oddział 7. Wstępna kontrola wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych	36
Oddział 8. Rozprawy i posiedzenia	37
Oddział 9. Umorzenie postępowania	41
Oddział 10. Orzekanie w sprawach skarg konstytucyjnych	42
Oddział 11. Rozstrzyganie sporów kompetencyjnych	43
Oddział 12. Badanie zgodności celów lub działalności partii politycznych z Konstytucją	44

Oddział 13. Postępowanie w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej	45
Rozdział 5. Orzeczenia Trybunału	46
Rozdział 6. Koszty postępowania	50
Rozdział 7. Kancelaria Trybunału	51
Rozdział 8. Przepis końcowy	54
Uzasadnienie projektu ustawy o Trybunale Konstytucyjnym.....	55
1. Potrzeba opracowania nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym	55
2. Dotychczasowe podstawy ustawowe funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego	59
3. Projektowany stan normatywny	60
4. Informacja na temat przeprowadzonych konsultacji społecznych	83
5. Przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe i prawne	85
6. Oświadczenie w sprawie ewentualnych kosztów wprowadzenia projektowanej ustawy w życie dla budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego	86
7. Oświadczenie o zgodności projektu ustawy z prawem Unii Europejskiej	87
Projekt ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Trybunale Konstytucyjnym z dnia 8 stycznia 2024 r.....	89
Rozdział 1. Przepisy ogólne	91
Rozdział 2. Zmiany w przepisach	91
Rozdział 3. Przepisy uchylające, przejściowe, dostosowujące i końcowe	94

Uzasadnienie projektu ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę	
o Trybunale Konstytucyjnym	99
1. Potrzeba i cel uchwalenia ustawy	99
2. Szczegółowe zmiany normatywne przewidziane w projekcie ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Trybunale Konstytucyjnym	103
3. Informacja na temat przeprowadzonych konsultacji społecznych	110
4. Przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe i prawne	112
5. Oświadczenie w sprawie ewentualnych kosztów wprowadzenia projektowanej ustawy w życie dla budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego	113
6. Oświadczenie o zgodności projektu ustawy z prawem Unii Europejskiej	114

**PROJEKT USTAWY
O TRYBUNALE KONSTYTUCYJNYM
Z DNIA 4 STYCZNIA 2024 R.**

Ustawa o Trybunale Konstytucyjnym

Rozdział 1 Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Trybunał Konstytucyjny, zwany dalej „Trybunałem”, jest organem władzy sądowniczej, powołanym do badania zgodności z Konstytucją aktów normatywnych i umów międzynarodowych oraz wykonywania innych zadań określonych w Konstytucji i ustawach.

2. Siedzibą Trybunału jest Warszawa.

Art. 2. 1. Trybunał orzeka w sprawach:

- 1) zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją;
- 2) zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie;
- 3) zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami;
- 4) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych;
- 5) skarg konstytucyjnych;
- 6) pytań prawnych;
- 7) sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa.

2. Trybunał na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej orzeka w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy przed jej podpisaniem oraz umowy międzynarodowej przed jej ratyfikacją.

3. Trybunał na wniosek Marszałka Sejmu rozstrzyga w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, gdy Prezydent nie jest w stanie zawiadomić Marszałka Sejmu o niemożności sprawowania urzędu. W razie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Trybunał powierza Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 3. 1. Trybunał sygnalizuje właściwym organom istnienie uchybień i luk w prawie, których usunięcie jest niezbędne do zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Prezes Trybunału może zwrócić się do adresata sygnalizacji o poinformowanie Trybunału o stanowisku w sprawie będącej przedmiotem sygnalizacji.

Art. 4. 1. Prezes Trybunału przedkłada corocznie, nie później niż do końca czerwca, Sejmowi i Senatowi informację o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału, a także o problemach związanych z wykonywaniem orzeczeń Trybunału.

2. Nad informacją, o której mowa w ust. 1, nie przeprowadza się głosowania.

3. Informację, o której mowa w ust. 1, Prezes Trybunału przesyła: Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Radzie Ministrów, Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, Prezesowi Naczelnego Sądu Administracyjnego, Krajowej Radzie Sądownictwa, Ministrowi Sprawiedliwości, Prokuratorowi Generalnemu, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, Rzecznikowi Praw Dziecka, Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli, Przewodniczącemu Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz Prezesowi Narodowego Banku Polskiego.

Art. 5. Ilekroć w przepisach ustawy jest mowa o „ustawie”, rozumie się przez to także akty normatywne, o których mowa w art. 234 Konstytucji, oraz inne akty normatywne, wydane na pod-

stawie przepisów obowiązujących przed wejściem w życie Konstytucji, które miały moc prawną równą mocy prawnej ustawy.

Rozdział 2

Organy Trybunału

Art. 6. Organami Trybunału są:

- 1) Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału, zwane dalej „Zgromadzeniem Ogólnym”;
- 2) Prezes Trybunału.

Art. 7. 1. Zgromadzenie Ogólne tworzą sędziowie Trybunału.

2. Do kompetencji Zgromadzenia Ogólnego należy:

- 1) zatwierdzanie informacji, o której mowa w art. 4 ust. 1;
- 2) wybór kandydatów na stanowiska Prezesa i Wiceprezesa Trybunału oraz przedstawienie kandydatur Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) stwierdzenie wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału w przypadkach określonych w art. 21 ust. 1 pkt 2–5;
- 4) stwierdzanie utraty statusu sędziego Trybunału w stanie spoczynku, o którym mowa w art. 44;
- 5) uchwalanie regulaminu Trybunału;
- 6) uchwalanie statutu Kancelarii Trybunału;
- 7) uchwalanie projektu dochodów i wydatków Trybunału;
- 8) wyznaczanie składów orzekających, o których mowa w art. 52;
- 9) wykonywanie innych czynności przewidzianych dla Zgromadzenia Ogólnego w ustawie lub regulaminie Trybunału.

Art. 8. 1. Zgromadzenie Ogólne obraduje na posiedzeniach.

2. Posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego zwołuje Prezes Trybunału co najmniej raz w miesiącu, z własnej inicjatywy lub na wniosek co najmniej trzech sędziów Trybunału. Prezes Trybunału ustala porządek posiedzenia i przewodniczy obradom.

3. O terminie i porządku posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego Prezes Trybunału zawiadamia sędziów Trybunału najpóźniej 7 dni przed dniem posiedzenia.

4. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Prezes Trybunału może odstąpić od dochowania terminu, o którym mowa w ust. 3.

Art. 9. 1. Zgromadzeniu Ogólnemu przewodniczy Prezes lub Wiceprezes Trybunału.

2. Zgromadzenie Ogólne podejmuje uchwały zwykłą większością głosów, w obecności co najmniej 2/3 ogólnej liczby sędziów Trybunału, w tym Prezesa lub Wiceprezesa Trybunału.

3. W sprawach, o których mowa w art. 7 ust. 2 pkt 2–5, Zgromadzenie Ogólne podejmuje uchwały większością 2/3 głosów.

4. Głosowanie jest jawne, o ile żaden z sędziów Trybunału nie zażąda wyłączenia jawności.

5. W sprawach, o których mowa w art. 7 ust. 2 pkt 2–5, przeprowadza się głosowanie z wyłączeniem jawności.

Art. 10. 1. Prezes Trybunału corocznie, nie później niż do końca czerwca, zwołuje publiczne posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego, podczas którego są omawiane istotne problemy wynikające z działalności i orzecznictwa Trybunału, przedstawione w informacji, o której mowa w art. 4 ust. 1.

2. Prezes Trybunału zawiadamia o zwołaniu publicznego posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego i zaprasza do udziału w nim w szczególności: Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, przedstawicieli organów władzy publicznej, o których mowa w art. 4 ust. 3, a także przewodniczących właściwych komisji sejmowych i senackich.

Art. 11. 1. Prezes Trybunału jest powoływany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej spośród dwóch kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne na 3-letnią kadencję. Prezes Trybunału może być powołany na kolejną kadencję tylko raz.

2. Kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału wybiera Zgromadzenie Ogólne nie później niż 30 dni przed upływem kadencji Prezesa Trybunału spośród sędziów Trybunału, którzy w głosowaniu uzyskali kolejno największą liczbę głosów. W razie opróżnienia stanowiska Prezesa Trybunału wyboru kandydatów dokonuje się w terminie

21 dni od dnia wygaśnięcia mandatu sędziego lub zrzeczenia się stanowiska Prezesa.

3. Prawo zgłoszenia kandydata na stanowisko Prezesa Trybunału posiada grupa co najmniej trzech sędziów Trybunału.

4. Sędzia Trybunału może oddać głos na jednego lub dwóch kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału.

5. Obradom, które dotyczą wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału, przewodniczy najstarszy wiekiem sędzia Trybunału.

6. Głosowanie w sprawie wyboru dwóch kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału nie może odbyć się wcześniej niż po upływie 3 dni od dnia zgłoszenia kandydatów.

7. Po dokonaniu wyboru kandydatów Zgromadzenie Ogólne podejmuje uchwałę o przedstawieniu Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej dwóch kandydatów na Prezesa Trybunału. Uchwałę tę przekazuje się niezwłocznie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej.

8. Do wyboru kandydatów na stanowisko Wiceprezesa Trybunału przepisy ust. 1–7 stosuje się odpowiednio.

Art. 12. 1. Prezes Trybunału kieruje pracami Trybunału, reprezentuje Trybunał na zewnątrz oraz wykonuje inne czynności określone w ustawie i regulaminie Trybunału.

2. Wiceprezes Trybunału zastępuje Prezesa Trybunału w czasie jego nieobecności oraz wykonuje inne czynności wynikające z podziału obowiązków ustalonego przez Prezesa Trybunału.

3. W razie przeszkód w sprawowaniu obowiązków przez Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału, Prezesa Trybunału zastępuje sędzia Trybunału wyznaczony przez Prezesa Trybunału, a jeżeli żaden sędzia Trybunału nie został wyznaczony – najstarszy wiekiem sędzia Trybunału.

Art. 13. 1. Wewnętrzną organizację pracy Trybunału i jego organów, w tym wynikające z niej powinności sędziów Trybunału, oraz inne sprawy wskazane w ustawie określa regulamin Trybunału.

2. Regulamin Trybunału podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Art. 14. 1. Projekt dochodów i wydatków Trybunału, o którym mowa w art. 7 ust. 2 pkt 8, minister właściwy do spraw finansów publicznych włącza do projektu budżetu państwa.

2. W zakresie wykonywania budżetu Trybunału Prezesowi Trybunału przysługują uprawnienia ministra właściwego do spraw finansów publicznych.

Rozdział 3

Sędziowie Trybunału

Oddział 1

Przepisy ogólne

Art. 15. 1. Trybunał Konstytucyjny składa się z piętnastu sędziów.

2. Sędziowie Trybunału w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji.

Oddział 2

Mandat sędziego Trybunału

Art. 16. 1. Sędziów Trybunału wybiera indywidualnie Sejm na 9-letnią kadencję większością 3/5 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Ponowny wybór do składu Trybunału jest niedopuszczalny.

2. Sędzia Trybunału po upływie kadencji pełni funkcję do czasu wyboru następcy.

Art. 17. 1. Na stanowisko sędziego Trybunału może być wybrana osoba w wieku od 40 do 70 lat, która wyróżnia się wiedzą prawniczą oraz posiada kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska sędziego Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego.

2. Osoba, która sprawowała mandat posła, senatora, posła do Parlamentu Europejskiego lub wchodziła w skład Rady Ministrów, może kandydować na stanowisko sędziego Trybunału, jeżeli od wygaśnięcia

mandatu lub zakończenia pełnienia funkcji członka Rady Ministrów upłynęły co najmniej 4 lata.

3. Osoba, która była członkiem partii politycznej, może kandydować na stanowisko sędziego Trybunału, jeżeli od zakończenia członkostwa w partii politycznej upłynęły co najmniej 4 lata.

Art. 18. 1. Kandydata na sędziego Trybunału może zgłosić Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, Prezydium Sejmu RP, grupa co najmniej pięćdziesięciu posłów, grupa co najmniej trzydziestu senatorów, Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego, Zgromadzenie Ogólne Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego, Krajowa Rada Radców Prawnych, Naczelna Rada Adwokacka oraz Krajowa Rada Prokuratorów.

2. Marszałek Sejmu nie wcześniej niż 6 miesięcy i nie później niż 5 miesięcy przed dniem upływu kadencji sędziego Trybunału ogłasza rozpoczęcie postępowania w sprawie wyboru kandydatów na stanowisko sędziego Trybunału. Zgłoszenie kandydata na sędziego Trybunału składa się do Marszałka Sejmu nie później niż 3 miesiące przed dniem upływu kadencji sędziego Trybunału.

3. W przypadku wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału przed upływem kadencji Marszałek Sejmu niezwłocznie ogłasza rozpoczęcie postępowania w sprawie wyboru kandydatów na stanowisko sędziego Trybunału. Zgłoszenie kandydata na sędziego Trybunału składa się do Marszałka Sejmu nie później niż 30 dni od ogłoszenia rozpoczęcia postępowania w sprawie wyboru kandydata na stanowisko sędziego Trybunału.

4. Do zgłoszenia, o którym mowa w ust. 2 i 3, należy dołączyć dokumenty i oświadczenia potwierdzające spełnienie przez kandydata na sędziego Trybunału wymagań, o których mowa w art. 17 ust. 1–3, a także uzasadnienie zgłoszenia kandydatury oraz zgodę kandydata.

5. Po upływie terminu, o którym mowa w ust. 2 i 3, Marszałek Sejmu wszczyna postępowanie sprawdzające, mające na celu zbadanie, czy zgłoszenia zostały dokonane przez uprawniony podmiot oraz czy kandydaci spełniają wymagania, o których mowa w art. 17 ust. 1–3.

Art. 19. 1. Marszałek Sejmu nie później niż 30 dni przed upływem kadencji sędziego Trybunału przedstawia kandydatury spełniające wymagania, o których mowa w art. 17 ust. 1–3 i art. 18 ust. 1 i 4, posłom, Krajowej Radzie Sądownictwa oraz opinii publicznej.

2. Krajowa Rada Sądownictwa, realizując zadania wskazane w art. 186 ust. 1 Konstytucji, po wysłuchaniu kandydatów przedstawia Marszałkowi Sejmu opinię na temat kandydatów na sędziego Trybunału. Marszałek Sejmu przedstawia opinię Krajowej Rady Sądownictwa posłom.

3. Marszałek Sejmu w terminie, o którym mowa w ust. 1, zarządza otwarte wysłuchanie publiczne kandydatów z udziałem posłów i organizacji społecznych, wskazując jego termin na dzień nie późniejszy niż 14 dni przed dniem posiedzenia Sejmu, na którym ma zostać dokonany wybór sędziego Trybunału.

4. W przypadku, o którym mowa w art. 18 ust. 3, Marszałek Sejmu niezwłocznie przedstawia posłom, Krajowej Radzie Sądownictwa oraz opinii publicznej kandydatury spełniające wymagania, o których mowa w art. 17 ust. 1–3 i art. 18 ust. 1 i 4. Przepisy ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio.

Art. 20. 1. Sędzia Trybunału wybrany przez Sejm jest zobowiązany do złożenia wobec Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej ślubowania o następującej treści: *Ślubuję uroczyście przy wykonywaniu powierzonych mi obowiązków sędziego Trybunału Konstytucyjnego służyć wiernie Narodowi, stać na straży Konstytucji, a powierzone mi obowiązki wypełniać niezawisłe, bezstronnie i z najwyższą starannością.*

2. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej umożliwia sędziemu Trybunału uroczyste złożenie ślubowania, o którym mowa w ust. 1, nie później niż 14 dni od dnia jego wyboru przez Sejm.

3. Odmowa złożenia ślubowania jest równoznaczna ze zrzeczeniem się stanowiska sędziego Trybunału.

Art. 21. 1. Wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału przed upływem kadencji następuje w przypadku:

- 1) śmierci sędziego Trybunału;
- 2) zrzeczenia się stanowiska sędziego Trybunału;

- 3) stwierdzenia orzeczeniem komisji lekarskiej trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków sędziego Trybunału z powodu choroby, ułomności lub upadku sił;
 - 4) skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe;
 - 5) prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego o usunięciu ze stanowiska sędziego Trybunału.
2. Wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału na podstawie ust. 1 pkt 1 stwierdza Prezes Trybunału.
3. Zgromadzenie Ogólne podejmuje uchwałę w sprawie stwierdzenia wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału po przeprowadzeniu stosownego postępowania wyjaśniającego, a w szczególności po zaznajomieniu się z aktami postępowania karnego lub dyscyplinarnego i wysłuchaniu zainteresowanego, chyba że nie jest to możliwe. W przypadku trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków ze względu na stan zdrowia Trybunał może zwrócić się do odpowiedniego podmiotu wykonującego działalność leczniczą o wyrażenie opinii o stanie zdrowia sędziego Trybunału.
4. Akt stwierdzający wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału prezes Trybunału przekazuje niezwłocznie Marszałkowi Sejmu.
5. W przypadku wygaśnięcia mandatu na podstawie ust. 1 pkt 3 sędzia Trybunału przechodzi w stan spoczynku.

Oddział 3

Prawa i obowiązki sędziów Trybunału

Art. 22. 1. Czas pracy sędziego Trybunału jest określony wymiarem zadań.

2. Wynagrodzenie zasadnicze sędziego Trybunału stanowi wielokrotność podstawy ustalenia tego wynagrodzenia z zastosowaniem mnożnika 5,0.

3. Podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Trybunału w danym roku stanowi przeciętne wynagrodzenie w drugim kwartale roku poprzedniego, ogłaszane w Dzienniku Urzędowym

Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1251 ze zm.).

4. Jeżeli przeciętne wynagrodzenie, o którym mowa w ust. 3, jest niższe od przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonego za drugi kwartał roku poprzedzającego, przyjmuje się podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Trybunału w dotychczasowej wysokości.

5. Wynagrodzenie Prezesa oraz wiceprezesa Trybunału odpowiada wynagrodzeniu zasadniczemu sędziemu Trybunału powiększonemu o dodatek funkcyjny ustalany według podstawy, o której mowa w ust. 3, z zastosowaniem mnożnika, odpowiednio: 1,2 oraz 0,8.

Art. 23. Sędzia Trybunału jest upoważniony do dostępu do informacji niejawnych związanych z rozpoznawaną przez Trybunał sprawą.

Art. 24. 1. Sędziowie Trybunału są obowiązani do złożenia oświadczenia o stanie majątkowym.

2. Oświadczenie, o którym mowa w ust. 1, składa się przed objęciem mandatu sędziego Trybunału, a następnie corocznie do dnia 31 marca, a także w dniu zakończenia kadencji.

3. Oświadczenie, o którym mowa w ust. 1, sędziowie Trybunału składają Prezesowi Trybunału, a Prezes Trybunału – Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego.

4. Prezes Trybunału dokonuje analizy danych zawartych w oświadczeniu o stanie majątkowym i przekazuje jeden egzemplarz naczelnikowi urzędu skarbowego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania sędziego Trybunału.

Art. 25. Sędziemu Trybunału stale zamieszkałemu poza m.st. Warszawą przysługują bezpłatne zakwaterowanie w m.st. Warszawie oraz zwrot kosztów przejazdu i dodatek z tytułu rozłąki z rodziną na zasadach określonych w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie art. 26 ust. 2a ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1917).

Art. 26. 1. Sędzia Trybunału nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej niedającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

2. Sędzia Trybunału nie może pozostawać w stosunku dodatkowego zatrudnienia, z wyjątkiem zatrudnienia w charakterze nauczyciela akademickiego w uczelni lub pracownika naukowego w instytucie Polskiej Akademii Nauk w łącznym wymiarze nieprzekraczającym połowy pełnego wymiaru czasu pracy pracowników zatrudnionych w takim charakterze.

3. Sędzia Trybunału nie może podejmować innego zajęcia o charakterze zarobkowym lub niezarobkowym, które utrudniałoby pełnienie przez niego obowiązków, uchybiałoby godności urzędu sędziego Trybunału lub mogłoby podważać zaufanie do jego bezstronności lub niezawisłości.

4. O zamiarze podjęcia zatrudnienia lub innego zajęcia, o których mowa w ust. 2 i 3, a także o zamiarze ich kontynuowania przez sędziego obejmującego stanowisko w Trybunale sędzia Trybunału zawiadamia Prezesa Trybunału. Prezes Trybunału pisemnie informuje o sprzeciwie, jeżeli uzna, że podjęcie albo kontynuowanie zatrudnienia lub innego zajęcia będzie utrudniało pełnienie obowiązków, uchybiało godności urzędu sędziego Trybunału lub podważało zaufanie do jego bezstronności lub niezawisłości. Zgromadzenie Ogólne, po wysłuchaniu sędziego Trybunału, którego dotyczy sprawa, może uchylić sprzeciw Prezesa Trybunału.

5. Sędzia Trybunału nie może być członkiem zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej spółki prawa handlowego, spółdzielni, zarządu fundacji prowadzącej działalność gospodarczą ani prowadzić działalności gospodarczej na własny rachunek lub wspólnie z innymi osobami, a także zarządzać taką działalnością, być przedstawicielem lub pełnomocnikiem w prowadzeniu takiej działalności.

Art. 27. W razie śmierci sędziego Trybunału stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące świadczeń, o których mowa w art. 101 i art. 102 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 217 ze zm.), oraz przepisy wydane na podstawie art. 103 tej ustawy.

Art. 28. 1. Sędzia Trybunału nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności bez zgody sądu dyscyplinarnego.

2. Do czasu wyrażenia zgody na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej lub zgody na pozbawienie wolności sędziego Trybunału w stosunku do tego sędziego mogą być podejmowane tylko czynności niecierpiące zwłoki.

3. Sędzia Trybunału nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa, jeżeli jego zatrzymanie jest konieczne dla zapewnienia prawidłowego toku postępowania.

4. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Prezesa Trybunału, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Art. 29. 1. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej oraz wniosek o wyrażenie zgody na pozbawienie wolności sędziego Trybunału, jeżeli czyn jest ścigany z oskarżenia publicznego, składa Prokurator Generalny.

2. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej, jeżeli czyn jest ścigany z oskarżenia prywatnego, składa oskarżyciel prywatny. Wniosek musi zostać sporządzony przez adwokata lub radcę prawnego, z wyjątkiem sytuacji gdy jest sporządzany we własnym imieniu przez sędziego, prokuratora, adwokata, radcę prawnego, radcę Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa, notariusza, profesora lub doktora habilitowanego nauk prawnych.

Art. 30. 1. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz wniosek o wyrażenie zgody na pozbawienie wolności sędziego Trybunału składa się Prezesowi Trybunału.

2. Wniosek powinien zawierać: imię i nazwisko sędziego Trybunału, opis czynu, za który sędzia Trybunału ma być pociągnięty do odpowiedzialności karnej lub pozbawiony wolności, oraz okoliczności popełnienia tego czynu.

Art. 31. 1. Pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz pozbawienie wolności sędziego Trybunału może nastąpić za zgodą sądu dyscyplinarnego. Przepis art. 35 ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio.

2. Rozstrzygnięcie w zakresie udzielenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz pozbawienie wolności sędziego Trybunału Konstytucyjnego podejmuje sąd dyscyplinarny w składzie siedmiu sędziów nie później niż w terminie miesiąca od dnia złożenia wniosku, o którym mowa w art. 29.

3. Przed wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w ust. 2, sędzia Trybunału może złożyć wyjaśnienia sądowi dyscyplinarnemu.

Art. 32. W zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie do praw i obowiązków sędziów Trybunału stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące praw i obowiązków sędziów Sądu Najwyższego.

Oddział 4

Odpowiedzialność dyscyplinarna

Art. 33. 1. Sędzia Trybunału odpowiada dyscyplinarnie za oczywistą i rażącą obrazę przepisów prawa, uchybienie godności urzędu sędziego Trybunału lub inne nieetyczne zachowanie mogące podważyć zaufanie do jego bezstronności i niezawisłości.

2. Sędzia Trybunału odpowiada dyscyplinarnie także za swoje postępowanie przed objęciem stanowiska, jeżeli uchybił obowiązkowi piastowanego urzędu państwowego lub okazał się niegodny urzędu sędziego Trybunału.

3. Za wykroczenia sędziego Trybunału odpowiada tylko dyscyplinarnie, z zastrzeżeniem ust. 4–6.

4. Sędzia Trybunału może wyrazić zgodę na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej za wykroczenia, o których mowa w ust. 5, w trybie określonym w tym przepisie.

5. W przypadku popełnienia przez sędziego Trybunału wykroczenia, o którym mowa w rozdziale XI ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2023 r. poz. 2119 ze zm.), przyjęcie przez sędziego mandatu karnego albo uiszczenie grzywny, w przypadku ukarania mandatem karnym zaocznym, o którym mowa w art. 98

§ 1 pkt 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2022 r. poz. 1124 ze zm.), stanowi oświadczenie o wyrażeniu przez niego zgody na pociągnięcie go do odpowiedzialności w tej formie.

6. Wyrażenie przez sędziego zgody na pociągnięcie go do odpowiedzialności w trybie określonym w ust. 4 wyłącza odpowiedzialność dyscyplinarną.

Art. 34. 1. Wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego Trybunału składa się do Prezesa Trybunału. Wniosek ten może złożyć: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, Prokurator Generalny, sędzia Trybunału oraz sędzia Trybunału w stanie spoczynku.

2. Jeżeli Prezes Trybunału uzna wniosek za nieuzasadniony, wydaje postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego. Postanowienie wraz z uzasadnieniem doręcza się wnioskodawcy.

3. Na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wnioskodawca może wnieść zażalenie do pełnego składu Trybunału w terminie 14 dni od dnia doręczenia tego postanowienia wraz z uzasadnieniem.

4. Sędziego pełniącego funkcję rzecznika dyscyplinarnego wyznacza się w drodze losowania, które przeprowadza Prezes Trybunału, spośród sędziów Trybunału oraz sędziów Trybunału w stanie spoczynku.

5. Rzecznik dyscyplinarny podejmuje czynności zmierzające do wyjaśnienia okoliczności niezbędnych do ustalenia znamion przewinienia, a także wysłuchuje sędziego, którego dotyczy wniosek, o którym mowa w ust. 1.

6. Po przeprowadzeniu czynności, o których mowa w ust. 5, jeżeli zachodzą podstawy do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, rzecznik dyscyplinarny wszczyna postępowanie dyscyplinarne i przedstawia sędziemu Trybunału na piśmie zarzuty dyscyplinarne.

7. Sędzia Trybunału, którego dotyczą zarzuty dyscyplinarne przedstawione przez rzecznika dyscyplinarnego, może w terminie 14 dni przedstawić swoje stanowisko na piśmie, w tym także wnioskować o przeprowadzenie dodatkowych dowodów.

8. Po upływie terminu, o którym mowa w ust. 7, a w razie potrzeby po przeprowadzeniu dodatkowych dowodów, rzecznik dyscyplinarny składa wniosek o rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej przez sąd dyscyplinarny pierwszej instancji. Wniosek zawiera określenie zarzucanego przewinienia dyscyplinarnego wraz z uzasadnieniem.

9. Jeżeli rzecznik dyscyplinarny nie znajduje podstaw do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego na żądanie uprawnionego podmiotu, wydaje postanowienie o odmowie jego wszczęcia. Podmiotowi składającemu wniosek, o którym mowa w art. 34 ust. 1, przysługuje w terminie 7 dni zażalenie na postanowienie rzecznika dyscyplinarnego do sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji.

10. Sąd dyscyplinarny pierwszej instancji rozpoznaje zażalenie, o którym mowa w ust. 9, w terminie 14 dni. W przypadku uchylenia postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania wskazania sądu dyscyplinarnego co do dalszego postępowania są wiążące dla rzecznika dyscyplinarnego.

Art. 35. 1. W postępowaniu dyscyplinarnym orzeka sąd dyscyplinarny:

- 1) w pierwszej instancji – w składzie pięciu sędziów;
- 2) w drugiej instancji – w składzie siedmiu sędziów.

2. Sędziów do składów orzekających wyznacza się w drodze losowania, które przeprowadza Prezes Trybunału, spośród sędziów Trybunału oraz sędziów Trybunału w stanie spoczynku.

3. Z losowania składu sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji wyłączeni są: obwiniony sędzia Trybunału, Prezes Trybunału oraz sędzia pełniący funkcję rzecznika dyscyplinarnego. Z losowania składu sądu dyscyplinarnego drugiej instancji dodatkowo wyłącza się sędziów orzekających w składzie sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji.

Art. 36. Od orzeczeń sądu dyscyplinarnego drugiej instancji kasacja nie przysługuje.

Art. 37. Karami dyscyplinarnymi są:

- 1) upomnienie;
- 2) nagana;

- 3) kara finansowa obniżenia uposażenia o 5–50% na okres do 1 roku;
- 4) usunięcie ze stanowiska sędziego Trybunału;
- 5) pozbawienie statusu sędziego w stanie spoczynku.

Art. 38. 1. Za uchybienie godności sędziego po przejściu w stan spoczynku oraz uchybienie godności urzędu sędziego w okresie pełnienia służby sędziego Trybunału w stanie spoczynku odpowiada dyscyplinarnie.

2. Do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego Trybunału w stanie spoczynku art. 33–37 stosuje się odpowiednio.

Art. 39. W sprawach nieuregulowanych w niniejszej ustawie do postępowania dyscyplinarnego stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Sądu Najwyższego oraz przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375).

Oddział 5

Stan spoczynku

Art. 40. Sędzia Trybunału po zakończeniu swojej kadencji przechodzi w stan spoczynku.

Art. 41. 1. Sędzia Trybunału po zakończeniu swojej kadencji ma prawo powrócić na poprzednio zajmowane stanowisko lub otrzymać stanowisko równorzędne poprzednio zajmowanemu.

2. Sędzia Trybunału, który skorzystał z prawa ustanowionego w ust. 1, traci status sędziego Trybunału w stanie spoczynku.

3. Przepisu ust. 2 nie stosuje się, gdy sędzia Trybunału w stanie spoczynku jest zatrudniony w charakterze nauczyciela akademickiego w uczelni lub pracownika naukowego w instytucie Polskiej Akademii Nauk w łącznym wymiarze nieprzekraczającym pełnego wymiaru czasu pracy pracowników zatrudnionych w takim charakterze.

Art. 42. 1. Sędzia Trybunału może na swój wniosek zostać przeniesiony w stan spoczynku, jeżeli z powodu choroby, ułomności lub utraty sił został uznany przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków sędziego Trybunału.

2. W szczególnie uzasadnionym przypadku Zgromadzenie Ogólne może wystąpić z wnioskiem w sprawie wydania przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych orzeczenia o trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków sędziego Trybunału z powodu jego choroby, ułomności lub utraty sił.

3. Uchwałę o przeniesieniu w stan spoczynku sędziego Trybunału trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków sędziego podejmuje Zgromadzenie Ogólne. W uchwale określa się datę przejścia sędziego w stan spoczynku, oznaczającą zarazem zakończenie kadencji sędziego Trybunału.

Art. 43. 1. W przypadku przejścia w stan spoczynku albo przeniesienia w stan spoczynku sędziemu Trybunału przysługuje jednorazowa odprawa w wysokości 6-miesięcznego wynagrodzenia, które ostatnio pobierał.

2. Sędziemu Trybunału w stanie spoczynku przysługuje uposażenie w wysokości 75% ostatnio pobieranego wynagrodzenia miesięcznego z wyłączeniem dodatku funkcyjnego. Uposażenie to jest waloryzowane stosownie do zmian wynagrodzenia zasadniczego sędziów Trybunału.

Art. 44. 1. Utrata statusu sędziego Trybunału w stanie spoczynku następuje w przypadku:

- 1) zrzeczenia się przez sędziego Trybunału w stanie spoczynku tego statusu;
- 2) skazania sędziego Trybunału w stanie spoczynku prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe;
- 3) prawomocnego orzeczenia sądu dyscyplinarnego o pozbawieniu sędziego Trybunału w stanie spoczynku tego statusu.

2. Utratę statusu sędziego w stanie spoczynku stwierdza Zgromadzenie Ogólne w drodze uchwały.

Art. 45. 1. Do sędziego Trybunału w stanie spoczynku przepisy art. 26–31 stosuje się odpowiednio.

2. Zakaz dodatkowego zatrudnienia, o którym mowa w art. 26 ust. 2, nie dotyczy mianowania, powołania lub wyboru sędziego Trybunału w stanie spoczynku na stanowisko w organie państwowym, w stosunku do którego przepisy ustanawiają zakaz przynależności do partii politycznej, lub w międzynarodowych organach sądowych, w szczególności w Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Europejskim Trybunale Praw Człowieka lub Międzynarodowym Trybunale Karnym.

3. Wypłata uposażenia, o którym mowa w art. 43 ust. 2, ulega zawieszeniu na czas zajmowania stanowiska, o którym mowa w ust. 2.

4. Sędziemu Trybunału w stanie spoczynku wypłaca się uposażenie określone w art. 43 ust. 2 od dnia następującego po dniu, w którym przestał zajmować stanowisko, o którym mowa w ust. 2, o ile nie nabył z tego tytułu prawa do innego świadczenia, w wysokości wyższej niż uposażenie sędziego Trybunału w stanie spoczynku.

Rozdział 4

Postępowanie przed Trybunałem

Oddział 1

Przepisy ogólne

Art. 46. 1. Trybunał w toku postępowania powinien zbadać wszystkie istotne okoliczności w celu wszechstronnego wyjaśnienia sprawy.

2. Trybunał jest związany zakresem zaskarżenia wskazanym we wniosku, pytaniu prawnym lub skardze konstytucyjnej, obejmującym wskazanie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części (określenie przedmiotu kontroli) oraz wzorca kontroli.

3. Trybunał z urzędu dokonuje kontroli zgodności z Konstytucją trybu wydania kwestionowanego aktu normatywnego.

4. Trybunał nie jest związany wnioskami dowodowymi uczestników postępowania i może z urzędu dopuścić dowody, jakie uzna za celowe dla wyjaśnienia sprawy.

Art. 47. W przypadkach, o których mowa w art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Trybunał zwraca się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z pytaniem prejudycjalnym.

Art. 48. 1. Sądy i inne organy władzy publicznej są obowiązane udzielić Trybunałowi pomocy i na jego żądanie przedstawić akta postępowania wiążące się z postępowaniem przed Trybunałem.

2. Trybunał powinien bez zbędnej zwłoki po zapoznaniu się z aktami postępowania zwrócić akta właściwemu sądowi lub innemu organowi.

Art. 49. 1. Rozprawy Trybunału są jawne, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Przewodniczący składu orzekającego może wyłączyć jawność ze względu na bezpieczeństwo państwa lub ochronę informacji niejawnych o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”.

2. Świadek lub biegły może być przesłuchany co do okoliczności stanowiących informację niejawną o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne” po zwolnieniu przez uprawniony organ od obowiązku zachowania tajemnicy. Odmowa zgody może być uzasadniona jedynie ważnym interesem państwa.

3. Świadek lub biegły nie może skorzystać z prawa odmowy złożenia zeznań, o którym mowa w ust. 2, jeżeli Trybunał uzna złożenie zeznań za konieczne do rozstrzygnięcia sprawy.

Art. 50. 1. Akta sprawy toczącej się przed Trybunałem są jawne, z wyjątkiem dokumentów objętych klauzulą „tajne” lub „ściśle tajne”, o których mowa w art. 49 ust. 1.

2. Przeglądanie akt sprawy oraz sporządzanie i otrzymywanie odpisów, kopii lub wyciągów z tych akt w zakresie obejmującym dane osobowe jest dopuszczalne po usunięciu tych danych.

Art. 51. W sprawach nieuregulowanych w niniejszej ustawie do postępowania przed Trybunałem stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.).

Oddział 2

Składy orzekające Trybunału

Art. 52. 1. Trybunał orzeka:

- 1) w pełnym składzie w sprawach:
 - a) sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa,
 - b) o stwierdzenie przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzeniu Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania jego obowiązków,
 - c) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych,
 - d) z wniosku Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o stwierdzenie zgodności z Konstytucją ustawy przed jej podpisaniem lub umowy międzynarodowej przed jej ratyfikacją,
 - e) o szczególnej zawichości, o których mowa w ust. 3,
 - f) zażalenia wnioskodawcy na postanowienie Prezesa Trybunału odmawiającego wszczęcia postępowania dyscyplinarnego;
 - 2) w składzie pięciu sędziów Trybunału w sprawach:
 - a) zgodności z Konstytucją ustaw albo ratyfikowanych umów międzynarodowych,
 - b) zgodności ustaw z umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie;
 - 3) w składzie trzech sędziów Trybunału w sprawach:
 - a) zgodności innych aktów normatywnych z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,
 - b) zażaleń na odmowę nadania biegu wnioskowi, pytaniu prawnemu lub skargom,
 - c) wyłączenia sędziego;
 - 4) w składzie jednego sędziego Trybunału w sprawach wstępnej kontroli wniosków, pytań prawnych oraz skarg.
2. Rozpoznanie sprawy w pełnym składzie wymaga udziału co najmniej dziewięciu sędziów Trybunału. Rozprawie przewodniczy Prezes

lub Wiceprezes Trybunału, a w razie przeszkód w przewodniczeniu przez te osoby – najstarszy wiekiem sędzia Trybunału.

3. Sprawą o szczególnej zawichości może być sprawa o istotnym znaczeniu dla funkcjonowania państwa i społeczeństwa lub sprawa, w której skład orzekający zamierza odstąpić od poglądu prawnego wyrażonego w orzeczeniu wydanym w pełnym składzie.

4. Wniosek o rozpoznanie sprawy o szczególnej zawichości w pełnym składzie Trybunału może złożyć każdy sędzia Trybunału.

Art. 53. 1. Sędziów do składu orzekającego Trybunału, w tym przewodniczącego składu i sędziego sprawozdawcę, wyznacza Zgromadzenie Ogólne na wniosek Prezesa, według kolejności alfabetycznej, z uwzględnieniem kolejności wpływu spraw.

2. Zmian składu orzekającego Trybunału dokonuje Zgromadzenie Ogólne na wniosek Prezesa lub przewodniczącego składu. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio.

Oddział 3 Wyłączenie sędziego

Art. 54. 1. Sędzia Trybunału jest wyłączony z udziału w rozpoznawaniu sprawy, jeżeli:

- 1) wydał akt normatywny będący przedmiotem wniosku, pytania prawnego lub skargi;
- 2) wydał orzeczenie, decyzję administracyjną lub inne rozstrzygnięcie w sprawie będącej przedmiotem pytania prawnego lub skargi;
- 3) w okresie ostatnich 10 lat, pełniąc mandat posła lub senatora, uczestniczył w wydaniu aktu normatywnego będącego przedmiotem wniosku, pytania prawnego lub skargi;
- 4) w okresie ostatnich 10 lat był przedstawicielem, pełnomocnikiem lub doradcą uczestnika postępowania;
- 5) jest uczestnikiem postępowania lub pozostaje z uczestnikiem postępowania w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy może oddziaływać na jego prawa i obowiązki;

6) jest stroną w postępowaniu w sprawie, w której zostało przedstawione pytanie prawne, lub stroną w tym postępowaniu jest jego małżonek, krewny lub powinowaty w linii prostej, krewny boczny do czwartego stopnia lub powinowaty boczny do drugiego stopnia.

2. Sędzia Trybunału może podlegać wyłączeniu z udziału w rozpoznawaniu sprawy, jeżeli:

- 1) uczestniczył w wydaniu aktu normatywnego, orzeczenia, decyzji administracyjnej lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w ust. 1 pkt 1–3, i może wywołać to wątpliwości co do jego bezstronności;
- 2) był przedstawicielem, pełnomocnikiem lub doradcą uczestnika postępowania i może wywołać to wątpliwości co do jego bezstronności;
- 3) istnieją inne okoliczności mogące wywołać wątpliwości co do jego bezstronności.

3. W przypadku, o którym mowa w ust. 2, sędziego Trybunału wyłącza się z udziału w rozpoznawaniu sprawy, jeżeli zostanie uprawdopodobnione istnienie okoliczności mogących wywołać wątpliwości co do jego bezstronności.

Art. 55. 1. Sędzia Trybunału niezwłocznie informuje Prezesa Trybunału o okolicznościach mogących powodować wyłączenie go z udziału w rozpoznawaniu sprawy.

2. Do czasu rozstrzygnięcia w sprawie wyłączenia z udziału w rozpoznawaniu sprawy sędzia Trybunału może wykonywać tylko czynności niecierpiące zwłoki.

Art. 56. 1. Wyłączenie sędziego Trybunału z udziału w rozpoznawaniu sprawy następuje na żądanie sędziego, z urzędu albo na wniosek uczestnika postępowania.

2. Wyłączenie sędziego Trybunału z przyczyn, o których mowa w art. 54 ust. 1, stwierdza Prezes Trybunału w drodze postanowienia.

3. W sprawie wyłączenia sędziego Trybunału z przyczyn, o których mowa w art. 54 ust. 2, rozstrzyga Trybunał.

Oddział 4

Uczestnicy postępowania

Art. 57. Uczestnikami postępowania przed Trybunałem są:

- 1) podmiot, który złożył wniosek, zwany dalej „wnioskodawcą”;
- 2) podmiot, który złożył skargę konstytucyjną, zwany dalej „skarżącym”;
- 3) sąd, który przedstawił pytanie prawne, zwany dalej „sędem pytającym”;
- 4) organ, który wydał akt normatywny będący przedmiotem wniosku, skargi konstytucyjnej lub pytania prawnego albo Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa, jeżeli Rada Ministrów wyznaczyła Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa do reprezentowania Rady Ministrów lub ministrów w postępowaniu przed Trybunałem;
- 5) organ statutowy partii – w sprawach o stwierdzenie zgodności celów lub działalności partii politycznych z Konstytucją;
- 6) centralny konstytucyjny organ państwa, którego dotyczy spór kompetencyjny;
- 7) Prokurator Generalny;
- 8) Sejm, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i minister właściwy do spraw zagranicznych – w sprawach o stwierdzenie zgodności z Konstytucją umów międzynarodowych ratyfikowanych w trybie art. 89 ust. 1 i art. 90 ust. 2 i 3 Konstytucji;
- 9) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i minister właściwy do spraw zagranicznych – w sprawach o stwierdzenie zgodności z Konstytucją innych ratyfikowanych umów międzynarodowych;
- 10) Rzecznik Praw Obywatelskich, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu;
- 11) Rzecznik Praw Dziecka, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu wszczętym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich lub w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej praw dziecka;
- 12) Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego oraz Prezes Rady Ministrów.

Art. 58. W rozprawie w sprawie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

uczestniczą osobiście podmioty wymienione w art. 57 pkt 12 oraz Prokurator Generalny.

- Art. 59.** 1. Uczestnik postępowania działa przed Trybunałem osobiście lub przez umocowanego przedstawiciela lub pełnomocnika.
2. Przedstawicielem sądu, który przedstawił Trybunałowi pytanie prawne, może być wyłącznie sędzia składu orzekającego w sprawie, w której zostało przedstawione pytanie prawne.
3. W postępowaniu przed Trybunałem Marszałek Sejmu, Sejm lub grupa posłów będąca wnioskodawcą działają przez wyznaczonego przez siebie posła jako przedstawiciela.
4. Przepis ust. 3 stosuje się odpowiednio do Marszałka Senatu, Senatu oraz grupy senatorów.
5. Wnioskodawcy, o których mowa w ust. 3 i 4, mogą obok przedstawicieli ustanowić także pełnomocników spośród osób niebędących posłami lub senatorami w liczbie najwyżej trzech.
6. W sprawach rozpoznawanych przez Trybunał w pełnym składzie uczestniczy Prokurator Generalny lub jego zastępca. W sprawach rozpoznawanych w innych składach uczestniczy prokurator Prokuratury Generalnej.

- Art. 60.** 1. Uczestnicy postępowania, z wyjątkiem sądu pytającego, są obowiązani do składania Trybunałowi wszelkich wyjaśnień dotyczących sprawy oraz do zgłaszania dowodów potrzebnych do jej wyczerpującego wyjaśnienia.
2. Sąd pytający obowiązany jest do uzasadnienia pytania prawnego oraz określenia istoty problemu konstytucyjnego, o którym mowa w art. 193 Konstytucji.

Oddział 5

Pisma procesowe

- Art. 61.** 1. Postępowanie przed Trybunałem prowadzi się pisemnie, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.
2. Pismami procesowymi są wnioski, pytania prawne i skargi, a także inne oświadczenia uczestników postępowania wnoszone do Trybunału w toku postępowania.

3. Pisma procesowe i załączniki wnoszone do Trybunału powinny być sporządzone w liczbie pozwalającej na doręczenie ich wszystkim uczestnikom postępowania oraz zachowanie dwóch egzemplarzy w aktach sprawy.

Art. 62. 1. Wniosek powinien odpowiadać wymaganiom dotyczącym pism procesowych, a ponadto zawierać:

- 1) wskazanie organu, który wydał kwestionowany akt normatywny;
- 2) określenie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części;
- 3) sformułowanie zarzutu niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą kwestionowanego aktu normatywnego;
- 4) uzasadnienie postawionego zarzutu, z powołaniem dowodów na jego poparcie.

2. Wniosek pochodzący od organu lub organizacji, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3–5 Konstytucji, powinien zawierać także powołanie przepisu prawa lub statutu wskazującego, że kwestionowana ustawa lub inny akt normatywny dotyczy spraw objętych ich zakresem działania.

3. Wniosek pochodzący od organu lub organizacji, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji, powinien zawierać powołanie przepisu prawa, statutu lub regulaminu wskazującego, że organ lub organizacja działa na obszarze całego kraju.

Art. 63. Przedmiotem zarzutu niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą może być:

- 1) kompetencja do wydania aktu normatywnego, tryb jego wydania i sposób ogłoszenia (czynność prawodawcza);
- 2) treść aktu normatywnego lub jego części.

Art. 64. 1. Do wniosku składanego przez grupę posłów lub senatorów dołącza się odpowiednio listę posłów lub senatorów popierających wniosek wraz z podpisami.

2. Do wniosku składanego przez podmiot, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3–5 Konstytucji, należy dołączyć uchwałę lub inny akt, sta-

nowiący podstawę wystąpienia z wnioskiem i określający kwestionowany akt normatywny, lub jego część oraz wzorce kontroli konstytucyjności.

3. Do wniosku składanego przez podmiot, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji, poza uchwałą lub innym rozstrzygnięciem, o którym mowa w ust. 2, należy dołączyć:

- 1) statut lub regulamin podmiotu występującego z wnioskiem;
- 2) protokół dokumentujący prawidłowość podjęcia uchwały lub aktu, o którym mowa w ust. 2;
- 3) aktualny odpis z Krajowego Rejestru Sądowego.

Art. 65. 1. Pytanie prawne ma formę postanowienia.

2. Pytanie prawne powinno odpowiadać wymaganiom, o których mowa w art. 62 ust. 1, a także wskazywać, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy zawisłej przed sądem.

3. Do pytania prawnego należy dołączyć akta sprawy, o której mowa w ust. 2.

Art. 66. Wniosek w sprawie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznej, określonych w statucie lub programie, powinien wskazywać, które z przepisów tego statutu lub programu budzą wątpliwości konstytucyjne, a także zawierać opis działalności partii politycznej i sposobu wykonywania tych przepisów statutu lub programu.

Art. 67. Wniosek o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego powinien wskazywać przepis będący podstawą kompetencji stanowiącej przedmiot sporu, opisywać kwestionowane działania lub zaniechania centralnych konstytucyjnych organów państwa pozostających w sporze kompetencyjnym.

Art. 68. 1. Skarga konstytucyjna powinna zawierać:

- 1) określenie wynikającej z ustawy lub innego aktu normatywnego normy prawnej, na podstawie której sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o określonych w Konstytucji

- wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego, a w stosunku do której skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją;
- 2) wskazanie sposobu naruszenia konstytucyjnej wolności lub prawa skarżącego;
 - 3) uzasadnienie zarzutu niezgodności kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego z konstytucyjną wolnością lub prawem skarżącego, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie;
 - 4) udokumentowanie daty doręczenia wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w art. 88 ust. 1;
 - 5) informację, czy od wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w art. 88 ust. 1, został wniesiony nadzwyczajny środek zaskarżenia.
2. Do skargi konstytucyjnej dołącza się:
- 1) wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie wydane na podstawie normy prawnej, o której mowa w ust. 1 pkt 1;
 - 2) wyroki, decyzje lub inne rozstrzygnięcia potwierdzające wyczerpanie drogi prawnej, o której mowa w art. 88 ust. 1;
 - 3) pełnomocnictwo szczególne.

Oddział 6

Wszczęcie postępowania

Art. 69. 1. Wszczęcie postępowania przed Trybunałem następuje na podstawie wniosku, pytania prawnego albo skargi konstytucyjnej uprawnionego podmiotu.

2. Uprawniony podmiot może do rozpoczęcia rozprawy wycofać wniosek, pytanie prawne albo skargę konstytucyjną.

3. W przypadku rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym cofnięcie wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej może nastąpić najpóźniej w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, o którym mowa w art. 80 ust. 1.

Art. 70. 1. Jeżeli ze względu na treść lub formę pisma wniesionego do Trybunału nie można stwierdzić, czy jest ono pismem proce-

sowym, Prezes Trybunału lub upoważniony przez niego pracownik Kancelarii Trybunału zwraca się do nadawcy o jego poprawienie lub uzupełnienie w terminie 7 dni pod rygorem zwrotu pisma.

2. Pismo poprawione lub uzupełnione w terminie wywołuje skutki od chwili jego wniesienia.

Oddział 7

Wstępna kontrola wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych

Art. 71. 1. Wniosek, pytanie prawne lub skargę konstytucyjną Prezes Trybunału kieruje do wyznaczonego sędziego Trybunału w celu wstępnego rozpoznania na posiedzeniu niejawnym. Przepis art. 53 stosuje się odpowiednio.

2. Jeżeli pismo procesowe, o którym mowa w ust. 1, nie odpowiada wymaganiom formalnym, Trybunał wzywa do usunięcia braków w terminie 7 dni.

3. Gdy pismo procesowe, o którym mowa w ust. 1, jest oczywiście bezzasadne lub braki nie zostały usunięte w określonym terminie, Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania mu dalszego biegu.

4. Na postanowienie o odmowie nadania dalszego biegu wnioskodawcy lub skarżącemu przysługuje zażalenie do Trybunału w terminie 7 dni od dnia doręczenia postanowienia.

5. Trybunał postanawia na posiedzeniu niejawnym o pozostawieniu bez rozpoznania zażalenia wniesionego po upływie terminu określonego w ust. 4.

6. Po stwierdzeniu, że zażalenie zostało wniesione w terminie, prezes Trybunału kieruje je do rozpoznania przez Trybunał na posiedzeniu niejawnym i wyznacza termin jego rozpoznania. Artykuł 53 stosuje się odpowiednio.

7. Trybunał, uwzględniając zażalenie, wydaje postanowienie o nadaniu wnioskowi lub skardze dalszego biegu. Na postanowienie o nieuwzględnieniu zażalenia nie przysługuje środek odwoławczy.

Art. 72. W przypadku wniosku, pytania prawnego i skargi konstytucyjnej, które odpowiadają wymogom formalnym, Trybunał wydaje postanowienie o nadaniu dalszego biegu.

Art. 73. Wewnętrzny tok postępowania z wnioskami, pytaniami prawnymi i skargami konstytucyjnymi określa regulamin Trybunału.

Oddział 8

Rozprawy i posiedzenia

Art. 74. Wniosek, pytanie prawne lub skargę konstytucyjną, którym Trybunał nadał postanowieniem dalszy bieg, Prezes Trybunału kieruje do właściwego składu orzekającego.

Art. 75. Jeżeli w kilku wnioskach, pytaniach prawnych lub skargach konstytucyjnych przedmiot zaskarżenia dotyczy tego samego aktu normatywnego, Zgromadzenie Ogólne z własnej inicjatywy lub na wniosek składu orzekającego lub Prezesa Trybunału może zarządzić łączne rozpoznanie tych wniosków, pytań prawnych lub skarg konstytucyjnych.

Art. 76. 1. Trybunał rozpoznaje wniosek, pytanie prawne lub skargę konstytucyjną na rozprawie.

2. Trybunał może rozpoznać na posiedzeniu niejawnym wniosek, pytanie prawne lub skargę konstytucyjną, jeżeli z przedstawionych na piśmie stanowisk uczestników postępowania bezspornie wynika, że kwestionowany akt normatywny jest niezgodny z Konstytucją.

3. Przepis ust. 2 nie ma zastosowania do spraw wymagających rozpoznania przez Trybunał w pełnym składzie.

Art. 77. 1. Przewodniczący składu orzekającego, zwany dalej „Przewodniczącym”, wydaje zarządzenia mające na celu właściwe przygotowanie rozprawy.

2. Przewodniczący zarządza doręczenie uczestnikom postępowania odpisu wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej, określając termin 3 miesięcy na przedstawienie pisemnego stanowiska w sprawie.

3. Przewodniczący zarządza doręczenie odpisu wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej Rzecznikowi Praw Obywatelskich, który w terminie 3 miesięcy może zgłosić udział w postępowaniu i przedstawić pisemne stanowisko w sprawie.

4. Przewodniczący może w szczególności:

- 1) zarządzić doręczenie uczestnikom postępowania odpowiednich pism wniesionych w toku postępowania;
- 2) wezwać uczestników postępowania do przedstawienia, w formie pisemnej, w ustalonym terminie, stanowiska w sprawie;
- 3) zarządzić przedstawienie przez uczestników postępowania dokumentów i innych materiałów potrzebnych do wyjaśnienia sprawy;
- 4) wezwać do udziału w postępowaniu inne organy lub organizacje, których udział uzna za celowy dla należytego wyjaśnienia sprawy.

Art. 78. 1. Jeżeli orzeczenie Trybunału może wywołać skutki wiążące się z istotnymi nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej albo ustawie o prowizorium budżetowym, Przewodniczący zwraca się do Rady Ministrów o przedstawienie w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące opinii w sprawie.

2. Nieprzedstawienie opinii przez Radę Ministrów w terminie, o którym mowa w ust. 1, nie wstrzymuje rozpoznania sprawy.

Art. 79. 1. Trybunał może zwracać się do Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego o przekazanie informacji co do wykładni określonego przepisu prawa w orzecznictwie sądowym lub co do praktyki jego stosowania.

2. Jeżeli wniosek, pytanie prawne lub skarga konstytucyjna zawiera zarzut zmierzający do stwierdzenia zakresowej niezgodności z Konstytucją, Trybunał zwraca się do Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego o informację, o której mowa w ust. 1.

Art. 80. 1. Przewodniczący wyznacza termin rozprawy, posiedzenia lub posiedzenia niejawnego i zawiadamia o nim uczestników postępowania.

2. Rozprawa nie może odbyć się wcześniej niż po upływie 30 dni od doręczenia zawiadomienia o jej terminie, z wyjątkiem spraw wskazanych w art. 131 ust. 1 i art. 224 ust. 2 Konstytucji, do rozstrzygnięcia których Trybunał powinien przystąpić niezwłocznie, a także sytuacji wyjątkowych, gdy niezwłoczne wydanie rozstrzygnięcia jest uzasadnione koniecznością ochrony konstytucyjnych wolności i praw.

3. Obecność na rozprawie wnioskodawcy, skarżącego lub sądu pytającego jest obowiązkowa. Wnioskodawca lub skarżący może być reprezentowany przez umocowanego przedstawiciela lub pełnomocnika.

4. W razie niestawienia się prawidłowo zawiadomionego wnioskodawcy, skarżącego lub sądu pytającego oraz braku ich umocowanego przedstawiciela lub pełnomocnika Trybunał odracza rozprawę lub umarza postępowanie.

5. Nieobecność na rozprawie innych prawidłowo zawiadomionych uczestników postępowania nie wstrzymuje rozpoznania sprawy. W takim przypadku sędzia sprawozdawca przedstawia na rozprawie stanowisko nieobecnego uczestnika postępowania.

6. Trybunał odracza rozprawę w przypadku stwierdzenia braku dowodu doręczenia lub nieprawidłowości w doręczeniu zawiadomienia o rozprawie uczestnikom postępowania. Trybunał może także odrozczyć rozprawę z innych ważnych powodów.

Art. 81. Rozprawa rozpoczyna się od wywołania sprawy, po czym wnioskodawca, sąd zadający pytanie prawne lub skarżący, a następnie pozostali uczestnicy postępowania przedstawiają swoje stanowiska i dowody na ich poparcie. W tym celu przewodniczący składu orzekającego udziela głosu każdemu uczestnikowi postępowania, a także w razie potrzeby innym organom lub podmiotom wezwanym do udziału w postępowaniu.

Art. 82. 1. Przewodniczący składu orzekającego kieruje rozprawą oraz wydaje zarządzenia niezbędne do utrzymania powagi i porządku na rozprawie, a w razie potrzeby stosuje środki przewidziane w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 217 ze zm.).

2. Od zarządzeń Przewodniczącego wydanych w toku rozprawy uczestnikom postępowania przysługuje odwołanie do składu orzekającego.

3. Zarządzając przerwę w rozprawie, Przewodniczący ogłasza termin, w którym będzie ona kontynuowana.

Art. 83. 1. Protokolant pod kierunkiem Przewodniczącego sporządza protokół z przebiegu rozprawy.

2. Protokół sporządzany pisemnie powinien zawierać:

- 1) datę i miejsce rozprawy, imiona i nazwiska: członków składu orzekającego, protokolanta oraz uczestników postępowania, ich przedstawicieli i pełnomocników, a także oznaczenie sprawy ze wzmianką co do jej jawności;
- 2) przebieg rozprawy, w szczególności wnioski i oświadczenia uczestników postępowania, wyniki postępowania dowodowego, wymienienie zarządzeń i orzeczeń wydanych na rozprawie oraz stwierdzenie, czy zostały ogłoszone.

3. Uczestnicy postępowania mogą zgłaszać wnioski o sprostowanie lub uzupełnienie protokołu – do czasu ogłoszenia orzeczenia, a protokołu z rozprawy, na której orzeczenie zostało ogłoszone – w ciągu 14 dni od dnia rozprawy.

4. Protokół sporządzany pisemnie podpisują Przewodniczący i protokolant. Wzmiankę o sprostowaniu protokołu podpisuje Przewodniczący.

5. Wnioski, o których mowa w ust. 3, rozstrzyga zarządzeniem Przewodniczący po wysłuchaniu protokolanta. Od zarządzenia nie przysługuje odwołanie.

6. Protokół sporządzany za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk protokolant podpisuje podpisem elektronicznym gwarantującym identyfikację osoby protokolanta oraz rozpoznawalność jakiegokolwiek późniejszej zmiany protokołu.

7. Z przebiegu rozprawy lub jej części może być sporządzony stenogram, niezależnie od sporządzenia protokołu. Stenogram dołącza się do protokołu.

Art. 84. Jeżeli Trybunał uzna sprawę za dostatecznie wyjaśnioną, Przewodniczący zamyka rozprawę.

Art. 85. W sprawach, w których ustawa nie wymaga rozpoznania na rozprawie, Trybunał rozstrzyga na posiedzeniu.

Oddział 9

Umorzenie postępowania

Art. 86. 1. Trybunał na posiedzeniu niejawnym wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania:

- 1) jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne;
- 2) na skutek cofnięcia wniosku, pytania prawnego albo skargi konstytucyjnej;
- 3) jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał;
- 4) w przypadku, o którym mowa w art. 87 ust. 4.

2. Jeżeli okoliczności, o których mowa w ust. 1, ujawnią się na rozprawie, Trybunał wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania.

3. Przepisu ust. 1 pkt 3 nie stosuje się, jeżeli wydanie orzeczenia o akcie normatywnym, który utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia, jest uzasadnione ze względu na ochronę konstytucyjnych wolności i praw.

Art. 87. 1. Postępowania wszczęte z wniosku grupy posłów lub senatorów i niezakończone do dnia upływu kadencji Sejmu i Senatu ulegają z dniem następnym zawieszeniu na okres 6 miesięcy.

2. Prezes Trybunału przekazuje odpowiednio Marszałkowi Sejmu lub Marszałkowi Senatu informację o sprawach, w których postępowanie zostało zawieszona na podstawie ust. 1.

3. Trybunał postanawia o podjęciu zawieszona postępowania, jeżeli w terminie, o którym mowa w ust. 1, wniosek uzyska poparcie grupy odpowiednio posłów lub senatorów kolejnej kadencji Sejmu i Senatu.

4. Po bezskutecznym upływie terminu, o którym mowa w ust. 1, Trybunał wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania.

Oddział 10

Orzekanie w sprawach skarg konstytucyjnych

Art. 88. 1. Skarga konstytucyjna może być wniesiona po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile droga ta jest przewidziana, w ciągu 3 miesięcy od dnia doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia.

2. Skargę konstytucyjną Trybunał rozpoznaje na zasadach i w trybie przewidzianym dla rozpoznawania wniosków o stwierdzenie zgodności ustaw z Konstytucją oraz zgodności innych aktów normatywnych z Konstytucją lub ustawami.

3. Skarżący może zastrzec w skardze nieujawnianie jego danych osobowych.

Art. 89. Jeżeli skarżący wniósł nadzwyczajny środek zaskarżenia, Trybunał może zawiesić postępowanie do czasu rozpoznania tego środka.

Art. 90. 1. Skargę konstytucyjną i zażalenie na postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu sporządzają i wnoszą, a także reprezentują skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem, adwokat lub radca prawny, chyba że skarżącym jest sędzia, adwokat, radca prawny, prokurator, notariusz, radca Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych.

2. W razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej skarżący może zwrócić się do sądu rejonowego swojego miejsca zamieszkania o ustanowienie dla siebie adwokata lub radcy prawnego z urzędu.

3. Złożenie wniosku, o którym mowa w ust. 2, wstrzymuje bieg terminu do wniesienia skargi konstytucyjnej. Wznowienie biegu tego terminu następuje w dniu:

- 1) doręczenia adwokatowi lub radcy prawnemu rozstrzygnięcia właściwego organu o wyznaczeniu go na pełnomocnika skarżącego;
- 2) uprawomocnienia się postanowienia sądu o oddaleniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu;

- 3) doręczenia skarżącemu postanowienia oddalającego zażalenie na postanowienie o oddaleniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego.

Art. 91. 1. Trybunał może wydać postanowienie tymczasowe o zawieszeniu lub wstrzymaniu wykonania orzeczenia w sprawie, której skarga konstytucyjna dotyczy, jeżeli wykonanie wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia mogłoby spowodować skutki nieodwracalne, wiążące się z dużym uszczerbkiem dla skarżącego, lub gdy przemawia za tym inny ważny interes skarżącego lub interes publiczny.

2. Postanowienie tymczasowe doręcza się bezzwłocznie skarżącemu oraz właściwemu organowi sądowemu lub organowi egzekucyjnemu.

3. Trybunał uchyla postanowienie tymczasowe, jeżeli ustaną przyczyny, dla których zostało ono wydane, jednak nie później niż w dniu wydania orzeczenia w sprawie skargi konstytucyjnej.

4. W przypadku orzeczenia o niezgodności aktu normatywnego lub jego części z Konstytucją postanowienie tymczasowe traci moc po upływie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie tego orzeczenia.

Oddział 11

Rozstrzyganie sporów kompetencyjnych

Art. 92. 1. Trybunał rozstrzyga spory kompetencyjne, gdy dwa lub więcej centralne konstytucyjne organy państwa uznały się za właściwe do rozstrzygnięcia tej samej sprawy bądź wydały w niej rozstrzygnięcie albo gdy organy te uznały się za niewłaściwe do rozstrzygnięcia określonej sprawy.

2. Wniosek powinien wskazywać kwestionowane działanie lub zaniechanie oraz przepis Konstytucji lub przepis ustawy, który został naruszony.

Art. 93. 1. Wszczęcie postępowania przed Trybunałem powoduje zawieszenie postępowania przed organami, które pozostają w sporze kompetencyjnym.

2. Trybunał po zapoznaniu się ze stanowiskiem uczestników postępowania może wydać postanowienie o tymczasowym uregulowaniu kwestii spornych, a w szczególności o zawieszeniu czynności egzekucyjnych, jeżeli jest to konieczne dla zapobieżenia poważnym szkodom lub podyktowane szczególnie ważnym interesem publicznym.

Oddział 12

Badanie zgodności celów lub działalności partii politycznych z Konstytucją

Art. 94. 1. Osoby powołane do reprezentowania partii politycznej Trybunał stwierdza na podstawie ustawy i statutu partii.

2. W przypadku gdy nie można stwierdzić, kto jest osobą upoważnioną do reprezentowania partii, lub gdy nie można z nią nawiązać kontaktu albo gdy nastąpiła zmiana osoby upoważnionej po wpłynięciu wniosku do Trybunału, Trybunał uznaje za osobę upoważnioną osobę faktycznie kierującą partią w czasie podjęcia przez nią zakwestionowanej we wniosku działalności niezgodnej z Konstytucją.

Art. 95. Wnioski w sprawie zgodności z Konstytucją celów partii politycznych określonych w statucie lub w programie Trybunał rozpoznaje na zasadach i w trybie przewidzianym dla rozpoznania wniosków w sprawie zgodności z Konstytucją aktów normatywnych.

Art. 96. Pytanie sądu prowadzącego ewidencję partii politycznych w sprawie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznej Trybunał rozpoznaje na zasadach i w trybie przewidzianym dla pytania prawnego.

Art. 97. 1. Wnioski w sprawie zgodności z Konstytucją działalności partii politycznych Trybunał rozpoznaje, stosując odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.).

2. Ciężar udowodnienia niezgodności z Konstytucją spoczywa na wnioskodawcy, który w tym celu powinien przedstawić lub zgłosić dowody wskazujące na tę niezgodność.

Art. 98. Trybunał może zlecić Prokuratorowi Generalnemu w celu zebrania i utrwalenia dowodów przeprowadzenie śledztwa w określonym zakresie w sprawie zgodności działalności partii politycznej z Konstytucją. Do śledztwa tego stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.). Wskazany w postanowieniu Trybunału zakres postępowania jest dla Prokuratora Generalnego wiążący.

Oddział 13

Postępowanie w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 99. Wniosek w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta zawiera wskazanie okoliczności, które przejściowo uniemożliwiają Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej sprawowanie urzędu oraz uniemożliwiają zawiadomienie o tym Marszałka Sejmu.

Art. 100. 1. Trybunał rozpoznaje wniosek Marszałka Sejmu w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin od jego złożenia.

2. Trybunał rozpoznaje wniosek, o którym mowa w ust. 1, na rozprawie, z wyłączeniem jawności.

Art. 101. 1. Jeżeli podczas rozprawy pojawią się wątpliwości dotyczące okoliczności, o których mowa w art. 97, Trybunał w drodze postanowienia może zlecić Prokuratorowi Generalnemu wykonanie określonych czynności w wyznaczonym terminie i odroczyć rozprawę.

2. Odroczenie rozprawy nie może trwać dłużej niż 24 godziny.
3. Prokurator Generalny niezwłocznie zawiadamia Trybunał o wynikach czynności podjętych w celu wykonania postanowienia, o którym mowa w ust. 1.

Art. 102. 1. Trybunał wydaje postanowienie o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzeniu Marszałkowi Sejmu, na nie dłużej niż 3 miesiące, tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Postanowienie traci moc, jeżeli:

- 1) przed upływem określonego w nim terminu Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zawiadomi Marszałka Sejmu oraz Trybunał o możliwości sprawowania urzędu;
- 2) zaistnieje okoliczność, o której mowa w art. 131 ust. 2 pkt 1, 2, 4 lub 5 Konstytucji.

Art. 103. 1. W przypadku gdy po upływie terminu, na jaki Trybunał powierzył Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, okoliczności, które przejściowo uniemożliwiają Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej sprawowanie urzędu, nie ustały, Marszałek Sejmu może powtórnie wystąpić do Trybunału z wnioskiem w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Do rozpatrzenia powtórnie złożonego przez Marszałka Sejmu wniosku, o którym mowa w ust. 1, stosuje się przepisy art. 99–102.

Rozdział 5

Orzeczenia Trybunału

Art. 104. Trybunał rozstrzyga sprawę, wydając orzeczenie w formie wyroku lub postanowienia.

Art. 105. 1. Trybunał wydaje orzeczenie po niejawnym naradzie sędziów składu orzekającego.

2. Narada obejmuje dyskusję i głosowanie nad mającym zapisać orzeczeniem oraz zasadniczymi motywami rozstrzygnięcia, a także sporządzenie orzeczenia.

3. Naradą kieruje Przewodniczący składu orzekającego.

4. W sprawie o szczególnej zawłości albo z innych ważnych powodów można odroczyć wydanie orzeczenia na okres nieprzekraczający 14 dni.

Art. 106. 1. Orzeczenie zapada większością głosów.

2. Przewodniczący składu orzekającego zbiera głosy sędziów według ich wieku, poczynając od najmłodszego, sam zaś głosuje ostatni.

3. Członek składu orzekającego, który nie zgadza się z większością głosujących, może przed ogłoszeniem orzeczenia zgłosić zdanie odrębne, uzasadniając je w formie pisemnej; zdanie odrębne zaznacza się w orzeczeniu. Zdanie odrębne może dotyczyć także samego uzasadnienia.

4. Orzeczenie podpisuje cały skład orzekający, nie wyłączając sędziego przegłosowanego.

Art. 107. Orzeczenie Trybunału może odnosić się do całego aktu normatywnego albo do poszczególnych jego przepisów, z uwzględnieniem art. 46 ust. 2 i 3.

Art. 108. 1. Trybunał wydaje wyroki w sprawach dotyczących:

- 1) zgodności ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją;
- 2) zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie;
- 3) zgodności przepisów prawa wydawanych przez centralne organy państwowe z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami;
- 4) skarg konstytucyjnych;
- 5) pytań prawnych;

- 6) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych.
2. Trybunał wydaje postanowienia w sprawach:
- 1) rozstrzygania sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa;
 - 2) rozstrzygania o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej;
 - 3) powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej;
 - 4) innych, niewymagających wydania wyroku.

Art. 109. 1. Orzeczenie Trybunału powinno zawierać:

- 1) wymienienie składu orzekającego i protokolanta;
 - 2) sygnaturę akt, datę i miejsce wydania;
 - 3) wymienienie wnioskodawcy, sądu zadającego pytanie prawne lub skarżącego i innych uczestników postępowania;
 - 4) dokładne określenie aktu normatywnego, którego dotyczy orzeczenie;
 - 5) przedstawienie zarzutów wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej;
 - 6) rozstrzygnięcie Trybunału;
 - 7) podpisy sędziów składu orzekającego;
 - 8) informację o zgłoszeniu zdania odrębnego.
2. Jeżeli Trybunał postanowi, że utrata mocy obowiązującej aktu normatywnego nastąpić ma po dniu ogłoszenia orzeczenia stwierdzającego niezgodność z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, w orzeczeniu określa się termin utraty mocy obowiązującej tego aktu.
3. Trybunał jest obowiązany nie później niż w terminie 30 dni od ogłoszenia orzeczenia sporządzić jego uzasadnienie w formie pisemnej. Uzasadnienie podpisują sędziowie składu orzekającego Trybunału.
4. Jeżeli którykolwiek z sędziów wskazanych w ust. 3 nie może podpisać uzasadnienia, Przewodniczący zaznacza na orzeczeniu przyczynę braku podpisu. Jeżeli uzasadnienia nie może podpisać Przewodniczący, przyczynę braku podpisu zaznacza na orzeczeniu najstarszy wiekiem sędzia składu orzekającego Trybunału.

Art. 110. 1. Skład orzekający Trybunału może w każdym czasie na posiedzeniu niejawnym wydać postanowienie o sprostowaniu w orzeczeniu lub w jego uzasadnieniu niedokładności, błędów pisarskich lub rachunkowych albo innych oczywistych omyłek.

2. Jeżeli postanowienia, o którym mowa w ust. 1, nie może wydać skład orzekający, postanowienie wydaje Trybunał w takim samym składzie.

3. Umieszcza się na oryginale orzeczenia wzmiankę o sprostowaniu podpisaną przez przewodniczącego składu orzekającego, a na żądanie uczestników postępowania – umieszcza się ją także na przesłanych im odpisach.

Art. 111. 1. Postanowienia, które kończą postępowanie w sprawie lub są podejmowane na posiedzeniu niejawnym, wymagają sporządzenia uzasadnienia.

2. Postanowienia, które nie kończą postępowania w sprawie, mogą być uchylane lub zmieniane wskutek zmiany okoliczności.

Art. 112. W sprawach związanych z przygotowaniem rozprawy lub posiedzenia oraz w sprawach porządkowych wydawane są zarządzenia.

Art. 113. 1. Orzeczenia, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 71–72, ogłasza się uczestnikom postępowania. W czasie ogłaszania orzeczeń wszyscy obecni na sali rozpraw, z wyjątkiem składu orzekającego, stoją.

2. W ustnym uzasadnieniu orzeczenia przewodniczący składu orzekającego lub sędzia sprawozdawca podaje zasadnicze motywy orzeczenia oraz informuje o złożeniu zdań odrębnych. Sędzia, który zgłosił zdanie odrębne, przedstawia jego zasadnicze motywy.

3. Trybunał sporządza pisemne uzasadnienie orzeczenia w terminie 30 dni od dnia jego ogłoszenia uczestnikom postępowania. Do uzasadnienia orzeczenia dołącza się pisemne uzasadnienie zdania odrębnego, jeśli zostało zgłoszone.

4. Orzeczenia Trybunału, ogłoszone w sposób określony w ust. 1, doręcza się uczestnikom postępowania niezwłocznie po sporządzeniu pisemnego uzasadnienia.

- Art. 114.** 1. Wyroki Trybunału podlegają, z zastrzeżeniem ust. 2, niezwłocznemu ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Wyroki Trybunału orzekające niezgodność aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie publikacyjnym, w którym akt był ogłoszony, a gdy orzeczenie dotyczy aktu nieogłoszonego w organie publikacyjnym – w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.
3. Postanowienia, o których mowa w art. 108 ust. 2 pkt 1–3, podlegają ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.
4. Prezes Trybunału dokonuje niezbędnej anonimizacji wyroków, polegającej na usunięciu danych pozwalających na identyfikację wnioskodawcy, skarżącego lub sądu pytającego, a następnie zarządza ich niezwłoczne ogłoszenie w organie publikacyjnym.

- Art. 115.** 1. Trybunał wydaje zbiór swoich orzeczeń „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy”.
2. W zbiorze orzeczeń publikuje się orzeczenia wraz z uzasadnieniami i zdaniem odrębnymi.
3. Zbiór jest prowadzony i udostępniany w postaci elektronicznej.

Rozdział 6

Koszty postępowania

- Art. 116.** 1. Koszty postępowania przed Trybunałem ponosi Skarb Państwa.
2. W przypadku uwzględnienia skargi konstytucyjnej, wraz z orzeczeniem o niezgodności ustawy lub innego aktu normatywnego albo ich części, będących przedmiotem skargi konstytucyjnej, Trybunał w drodze postanowienia orzeka na rzecz wnoszącego skargę konstytucyjną zwrot kosztów postępowania przed Trybunałem od organu, który wydał akt normatywny będący przedmiotem skargi konstytucyjnej. W uzasadnionych przypadkach Trybunał może orzec zwrot kosztów postępowania przed Trybunałem również wówczas, gdy nie

uwzględnił skargi albo postępowanie w sprawie skargi konstytucyjnej umorzył lub odmówił nadania skardze dalszego biegu.

Art. 117. 1. Koszt reprezentowania skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego Trybunał określa na podstawie przepisów w sprawie opłat za czynności adwokatów i radców prawnych oraz kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

2. W uzasadnionych przypadkach Trybunał może określić inną wysokość kosztów reprezentowania skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego, w zależności od charakteru sprawy i wkładu pełnomocnika w przyczynienie się do jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia.

Art. 118. 1. Prawo do żądania zwrotu kosztów postępowania wygasa, jeżeli skarżący najpóźniej przed zamknięciem rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie orzeczenia nie zgłosi wniosku o przyznanie kosztów według norm przepisanych.

2. W przypadku rozpoznawania skargi konstytucyjnej przez Trybunał na posiedzeniu niejawnym roszczenie o zwrot kosztów postępowania wygasa, jeżeli skarżący w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym nie zgłosi wniosku o przyznanie kosztów według norm przepisanych.

Rozdział 7

Kancelaria Trybunału

Art. 119. 1. Organizacyjne i administracyjne warunki pracy Trybunału zapewniają Prezes Trybunału oraz podległa mu Kancelaria Trybunału, zwana dalej „Kancelarią”.

2. Szczegółowy zakres zadań i strukturę Kancelarii określa statut.

Art. 120. 1. Kancelarią kieruje szef Kancelarii, którego powołuje i odwołuje Zgromadzenie Ogólne na wniosek Prezesa Trybunału.

2. Wynagrodzenie szefa Kancelarii jest ustalane na podstawie przepisów o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, w zakresie dotyczącym sekretarza stanu.

Art. 121. 1. Szef Kancelarii jest przełożonym pracowników Kancelarii, zapewnia prawidłowe funkcjonowanie Kancelarii i w razie potrzeby zgłasza wnioski w sprawie jej organizacji.

2. Szef Kancelarii przygotowuje oraz przedstawia Prezesowi Trybunału projekt dochodów i wydatków Trybunału, jest odpowiedzialny za wykonywanie budżetu Trybunału i w razie potrzeby proponuje zmiany w jego układzie wykonawczym.

3. Szef Kancelarii odpowiada za gospodarowanie majątkiem pozostającym w zarządzie Trybunału.

4. Szczegółowy zakres zadań szefa Kancelarii oraz sposób ich wykonywania określa statut Kancelarii.

Art. 122. 1. Pracownicy Kancelarii zatrudnieni na stanowiskach związanych bezpośrednio z działalnością orzeczniczą Trybunału i z pomocą w tym zakresie w pracy sędziów Trybunału tworzą służbę prawną Trybunału.

2. Wykaz stanowisk, na których zatrudnione osoby należą do służby prawnej Trybunału, oraz szczegółowe wymagania kwalifikacyjne, w tym obowiązek posiadania wyższego wykształcenia prawniczego, związane z zajmowaniem tych stanowisk określa, w drodze zarządzenia wydanego na wniosek szefa Kancelarii i po zasięgnięciu opinii Zgromadzenia Ogólnego, Prezes Trybunału.

3. Szczegółowy zakres zadań na stanowiskach, o których mowa w ust. 2, oraz sposób i warunki ich wykonywania określa statut Kancelarii.

Art. 123. 1. Osoba zatrudniona na stanowisku, o którym mowa w art. 122 ust. 1, na zasadach i w trybie określonych w przepisach odrębnych, może:

- 1) ubiegać się o wpis na listę adwokatów lub radców prawnych;
- 2) ubiegać się o powołanie na stanowisko asesora komorniczego;
- 3) ubiegać się o zatrudnienie na stanowisku radcy Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa;
- 4) ubiegać się o przystąpienie do egzaminu adwokackiego, radcowskiego lub notarialnego.

2. Osoba zatrudniona na stanowisku, o którym mowa w art. 122 ust. 1, po przepracowaniu 5 lat na tym stanowisku może przystąpić do egzaminu sędziowskiego.

3. Wniosek o dopuszczenie do egzaminu sędziowskiego wraz z pozytywną opinią Prezesa Trybunału osoba, o której mowa w ust. 2, zgłasza Dyrektorowi Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury nie później niż 3 miesiące przed terminem egzaminu, uiszczając wymaganą opłatę.

Art. 124. 1. W sprawach nieuregulowanych w ustawie do pracowników Kancelarii stosuje się przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1917).

2. Szef Kancelarii wykonuje wynikające z przepisów prawa kompetencje kierownika urzędu.

Art. 125. Bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Trybunału strzeże Straż Trybunału Konstytucyjnego, podległa Prezesowi Trybunału.

Art. 126. 1. Trybunał jest administratorem danych osobowych przetwarzanych w ramach prowadzonych przez niego postępowań.

2. Do przetwarzania danych osobowych w postępowaniach prowadzonych przez Trybunał przepisów art. 15, art. 16 – w zakresie, w jakim przepisy szczególne przewidują odrębny tryb sprostowania, oraz art. 18 i art. 19 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.Urz. UE L 119 z 4 maja 2016 r., str. 1, ze zm.), zwanego dalej „rozporządzeniem 2016/679”, nie stosuje się.

3. W związku z przetwarzaniem danych osobowych w postępowaniach prowadzonych przez Trybunał wykonanie obowiązków, o których mowa w art. 13 rozporządzenia 2016/679, następuje przez umieszczenie informacji określonych w art. 13 ust. 2 rozporządzenia 2016/679 w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej oraz w widocznym miejscu w budynku Trybunału.

Art. 127. 1. Nadzór nad przetwarzaniem danych osobowych przez Trybunał w ramach prowadzonych przez niego postępowań wykonuje Prezes Trybunału.

2. Do nadzoru, o którym mowa w ust. 1, przepisy art. 175dd § 2 i 3 oraz działu I rozdziału 5a ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 217 ze zm.) stosuje się odpowiednio.

Rozdział 8

Przepis końcowy

Art. 128. Ustawa wchodzi w życie w terminie określonym w ustawie z dnia ... – Przepisy wprowadzające ustawę o Trybunale Konstytucyjnym.

UZASADNIENIE PROJEKTU USTAWY O TRYBUNALE KONSTYTUCYJNYM

1. Potrzeba opracowania nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym

Trybunał Konstytucyjny w Polsce powstał w 1982 r. na mocy nowelizacji Konstytucji PRL¹. Swoją działalność orzeczniczą rozpoczął po uchwaleniu w 1985 r. pierwszej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym². Powstanie Trybunału Konstytucyjnego – obok powołania instytucji Rzecznika Praw Obywatelskich, Trybunału Stanu i sądownictwa administracyjnego – było istotnym krokiem w polskiej transformacji ustrojowej zmierzającym w kierunku stworzenia instytucjonalnych gwarancji standardów demokratycznego państwa prawnego. Powołanie niezależnego i niezawisłego organu kontroli konstytucyjności prawa miało bowiem na celu ochronę jednostki oraz jej praw i wolności przed dyskrecyjnymi nadużyciami kompetencji prawodawczych ze strony organów władzy państwowej i politycznej.

W okresie trzech dekad działalności orzeczniczej Trybunał Konstytucyjny na trwałe wpisał się w ustrój konstytucyjny Rzeczypospolitej Polskiej, stając się jego immanentną częścią. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego stanowiło gwarancję ochrony praw i wolności jednostki, a także

¹ Ustawa z dnia 26 marca 1982 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 11, poz. 83).

² Ustawa z dnia 29 kwietnia 1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. z 1991 r. Nr 109, poz. 470).

przestrzegania przez władze publiczne zasady legalizmu w procesie prawodawczym. W tym czasie ukształtowało się wiele linii orzeczniczych, których konsekwentne przestrzeganie, wsparte poglądami doktryny prawa konstytucyjnego, stanowiło gwarancję obowiązywania standardów demokratycznego państwa prawnego w Polsce.

Pozycja prawna i ustrojowa Trybunału Konstytucyjnego została dodatkowo wzmocniona wraz z wejściem w życie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.³ oraz ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z 1997 r.⁴ Stworzenie podstaw konstytucyjnych dla zasad funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego stanowiło źródło jego niezakłóconej działalności orzeczniczej przez okres ponad dwóch dekad, w których Trybunał Konstytucyjny zbudował niekwestionowany autorytet prawniczy i dorobek orzeczniczy.

Problemy normatywne, funkcjonalne oraz organizacyjne Trybunału Konstytucyjnego, wpływające zarówno na jakość jego orzecznictwa, jak i na rzetelność i sprawność funkcjonowania, pojawiły się w następstwie uchwalenia ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z 2015 r.⁵ Ówczesna większość parlamentarna zdecydowała się w ostatnich miesiącach kadencji Sejmu RP dokonać wyboru pięciu sędziów Trybunału Konstytucyjnego, w sytuacji gdy zgodnie z Konstytucją – co potwierdził Trybunał Konstytucyjny wyrokami z 3 grudnia 2015 r. (K 34/15)⁶ i z 6 grudnia 2015 r. (K 35/15)⁷ – mogła dokonać wyboru jedynie trzech sędziów. Wprowadzenie do ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z 2015 r. przepisu dającego podstawę do wyboru pięciu sędziów Trybunału stanowiło zapowiedź głębokiego kryzysu konstytucyjnego oraz funkcjonalnego, jaki w kolejnych latach dotknął Trybunał Konstytucyjny.

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

⁴ Ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 102, poz. 643 ze zm.).

⁵ Ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 293).

⁶ Dz.U. z 2015 r. poz. 2129.

⁷ Dz.U. z 2015 r. poz. 2147.

Sejm RP kolejnej kadencji dokonał bowiem ponownego wyboru pięciu osób na stanowiska sędziów Trybunału Konstytucyjnego, co oznaczało, że trzy osoby zostały powołane na miejsca zajmowane już przez sędziów Trybunału Konstytucyjnego powołanych prawidłowo przez Sejm RP poprzedniej kadencji. W ten sposób od 20 grudnia 2016 r. w działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego uczestniczyły osoby nieuprawnione do orzekania. Osoby te brały udział w wydaniu kilkuset rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego. Skutkiem udziału osób nieuprawnionych do orzekania w rozpatrywaniu spraw przez Trybunał Konstytucyjny jest zakwestionowanie legalności orzeczeń Trybunału w obrocie prawnym zarówno krajowym, jak i międzynarodowym. Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z 7 maja 2021 r.⁸ stwierdził, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wydane z udziałem osoby nieuprawnionej nie jest orzeczeniem sądu, którego skład jest ukształtowany zgodnie z ustawą, co w konsekwencji prowadzi do naruszenia art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Obok problemu związanego z udziałem w składach orzekających Trybunału Konstytucyjnego osób nieuprawnionych należy także zwrócić uwagę na wątpliwości dotyczące legalności wyboru Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego. Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału nie podjęło bowiem w tym zakresie wymaganej prawem uchwały o przedstawieniu Prezydentowi RP kandydatury na stanowiska Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego.

W szeroko pojętym interesie publicznym leży jak najszybsze rozwiązanie problemów dotyczących legalności orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego wydanych z udziałem osób nieuprawnionych, a także prawidłowego powołania Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego.

Poza kwestiami związanymi z legalnością obsady kluczowych stanowisk w Trybunale Konstytucyjnym istotnym problemem jest także stabilność podstaw normatywnych jego funkcjonowania. W VIII kadencji Sejmu RP ustawodawca dokonał licznych zmian normatywnych

⁸ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 7 maja 2021 r. w sprawie *Xero Flor sp. z o.o. przeciwko Polsce*, skarga nr 4907/18.

w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym. Zmiany te wprowadzane były w warunkach narastającego kryzysu konstytucyjnego i doprowadziły do rozbicia wewnętrznej spójności ustawowych ram prawnych funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego. Wiele z tych regulacji zostało uznanych przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodne z Konstytucją.

Obecnie funkcjonowanie Trybunału Konstytucyjnego regulowane jest równocześnie przez dwa akty normatywne, tj.:

- 1) ustawę z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 2393),
- 2) ustawę z dnia 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1422).

Przyjęty dualizm normatywny jest nieuzasadniony i prowadzi do niespójności. Nie ma także oparcia w dotychczasowej praktyce ustrojowej, gdyż od powstania Trybunału Konstytucyjnego ramy prawne jego funkcjonowania były określone w jednym akcie prawodawczym.

Kryzys konstytucyjny związany z nieprawidłowym wyborem sędziów Trybunału Konstytucyjnego, wadliwym powołaniem Prezesa i Wiceprezesa Trybunału, widocznym deficytem niezależności i niezawisłości, brakiem stabilności podstaw normatywnych funkcjonowania Trybunału doprowadził do znaczącego obniżenia jakości orzeczeń, a także destabilizacji organizacyjnej Trybunału. Przejawia się ona m.in. notorycznym odwoływaniem zaplanowanych wcześniej rozpraw oraz częstymi i nie do końca jasnymi zmianami w składach orzekających. Skutkiem erozji zaufania publicznego był także znaczący spadek liczby skarg konstytucyjnych, pytań prawnych oraz wniosków kierowanych do Trybunału Konstytucyjnego, a w konsekwencji także widoczny spadek liczby wydawanych rozstrzygnięć.

W związku z przywołanymi wyżej faktami konieczne jest opracowanie i uchwalenie nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, by na jej podstawie rozpoczął się proces przywracania zdolności Trybunału Konstytucyjnego do prawidłowej realizacji jego konstytucyjnych funkcji

i zadań oraz odbudowy zaufania do procesu kontroli konstytucyjności prawa w Polsce.

2. Dotychczasowe podstawy ustawowe funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego

Od utworzenia Trybunału Konstytucyjnego w 1982 r. jego działalność orzeczniczą regulowały następujące ustawy:

- 1) ustawa z dnia 29 kwietnia 1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 22, poz. 98). Ustawa ta w okresie 12 lat jej obowiązywania była nowelizowana 13 razy;
- 2) ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 102, poz. 643). Ustawa ta w okresie 18 lat jej obowiązywania była nowelizowana dziewięć razy;
- 3) ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. poz. 1064). Ustawa ta obowiązywała 11 miesięcy i w tym okresie była przedmiotem trzech nowelizacji. Ponadto Trybunał Konstytucyjny w dwóch orzeczeniach zakwestionował konstytucyjność jej wybranych przepisów (wyrok z 3 grudnia 2015 r., K 34/15, i z 6 grudnia 2015 r., K 35/15). Wyrokiem z 9 marca 2016 r., K 47/15⁹, Trybunał Konstytucyjny stwierdził także niezgodność z Konstytucją całości kolejnej nowelizacji tej ustawy¹⁰;
- 4) ustawa z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. poz. 1157). Ustawa ta obowiązywała 5 miesięcy i w tym okresie była przedmiotem jednej nowelizacji. Wiele jej przepisów zostało uznanych za niezgodne z Konstytucją w orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z 11 sierpnia 2016 r., K 39/16¹¹;
- 5) ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 2393);

⁹ Dz.U. z 2018 r. poz. 1077.

¹⁰ Wyrok K 47/15 dotyczył ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. z 2015 r. poz. 2217).

¹¹ Dz.U. z 2018 r. poz. 1078.

- 6) ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1422);
- 7) ustawa z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz.U. poz. 2074 ze zm.).

Ustawy przywołane w pkt 5–7 są prawem obecnie obowiązującym. Łącznie określają one zasady i tryb postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, status sędziów Trybunału Konstytucyjnego, a także zawierają przepisy wprowadzające, przejściowe i dostosowujące. Każda ze wskazanych trzech ustaw była dotąd przedmiotem jednej nowelizacji.

3. Projektowany stan normatywny

3.1. Cel projektu ustawy o Trybunale Konstytucyjnym oraz założenia metodyczne jego konstrukcji legislacyjnej

Celem opracowania i uchwalenia nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym jest stworzenie trwałych podstaw normatywnych pozwalających na odbudowę autorytetu Trybunału Konstytucyjnego oraz przywrócenie efektywnej, rzetelnej i niezależnej kontroli konstytucyjności prawa w Polsce. Trybunał Konstytucyjny w obecnym kształcie utracił bowiem zdolność do realizacji zadań wyznaczonych mu przez Konstytucję.

Projekt ustawy o Trybunale Konstytucyjnym oparto na następujących założeniach metodologicznych i legislacyjnych:

- Przepisy Konstytucji wyznaczają prawidłowy kształt ustrojowy Trybunału Konstytucyjnego (art. 188–197 Konstytucji). Odbudowanie systemu kontroli konstytucyjności prawa w Polsce nie wymaga zatem zmian konstytucyjnych. Oczywiście, gdyby ukształtowała się większość konstytucyjna zainteresowana wzmocnieniem gwarancji niezależności Trybunału Konstytucyjnego, możliwe byłoby rozważenie wprowadzenia dalej idących zmian utrwalających zasady niezależności Trybunału i niezawi-

słości jego sędziów. Nie jest to jednak niezbędne dla odbudowania systemu kontroli konstytucyjności prawa w Polsce. Kryzys konstytucyjny, który doprowadził do obecnej sytuacji w Trybunale Konstytucyjnym, wywołany był bowiem działalnością ustawodawcy, który spowodował normatywną erozję ustaw o Trybunale Konstytucyjnym, a także działalnością samego Trybunału oraz jego kierownictwa, które zaniedbało standardy niezależności Trybunału oraz doprowadziło do zapaści organizacyjnej jego prac.

- Proces odbudowywania systemu kontroli konstytucyjności prawa nie może polegać jedynie na przywróceniu stanu normatywnego sprzed 2015 r. Konieczne jest dokonanie analizy całości otoczenia normatywnego Trybunału Konstytucyjnego, zarówno historycznego, jak i zmian z lat 2015–2020, by na tej podstawie określić zasadnicze kierunki niezbędnych modyfikacji w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym. Projekt ustawy o Trybunale Konstytucyjnym powinien zatem zostać stworzony na podstawie niezależnej, merytorycznej i apolitycznej analizy dotychczasowej działalności orzeczniczej Trybunału.
- W związku z powyższym projekt ustawy o Trybunale Konstytucyjnym został opracowany na podstawie analizy wszystkich ustaw o Trybunale Konstytucyjnym, jakie obowiązywały od 1985 r., projektów ich zmian, poglądów *de lege ferenda* artykułowanych w doktrynie prawa konstytucyjnego, krytycznej analizy dotychczasowej praktyki orzeczniczej Trybunału, a także w niezbędnym zakresie analiz porównawczych obrazujących funkcjonowanie kontynentalnego systemu kontroli konstytucyjności prawa w innych państwach.
- Analiza ustaw o Trybunale Konstytucyjnym obowiązujących w Polsce od 1985 r. miała charakter wyłącznie merytoryczny i obiektywny. Nie brano pod uwagę politycznej afiliacji projektów. W szczególności odnosi się to do zmian wprowadzanych w okresie kryzysu konstytucyjnego. Rozsądne zmiany zawarte w tych projektach zostały uwzględnione w projekcie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym w takim samym stopniu jak dobre praktyki wynikające z ustaw wcześniejszych.
- Metodyka prac nad ustawą o Trybunale Konstytucyjnym wymagała określenia bazy normatywnej, która stanowiła punkt wyjścia

dla dalszych prac. W pracach nad projektem przyjęto, że punktem tym będzie ustawa o Trybunale Konstytucyjnym z 1997 r. Ustawa ta najdłużej stanowiła bowiem podstawę normatywną działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego i w czasie jej obowiązywania Trybunał cieszył się największym zaufaniem społecznym i autorytetem prawniczym.

- W pracach nad projektem ustawy o Trybunale Konstytucyjnym przyjęto także założenie legislacyjne, zgodnie z którym projekt powinien stanowić jednolitą regulację normatywną określającą wszystkie aspekty funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego, zarówno materialne, jak i proceduralne. Odrzucono zatem rozwiązanie, by aspekty procesowe działalności orzeczniczej oraz status sędziów Trybunału Konstytucyjnego regulowały dwa odrębne akty rangi ustawowej.
- Wprowadzenie do systemu prawnego zmian wynikających z ustawy o Trybunale wymaga opracowania odpowiednich przepisów przejściowych i dostosowujących. Zgodnie ze standardami prawidłowej legislacji staną się one przedmiotem ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Trybunale Konstytucyjnym.

3.2. Szczegółowe zmiany normatywne przewidziane w projekcie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym

3.2.1. Uwagi o systematyce ustawy o Trybunale Konstytucyjnym

Projekt nadaje nową systematykę ogólną ustawie o Trybunale Konstytucyjnym. Regulacja ta składa się ze stu dwudziestu ośmiu artykułów, które uporządkowano w ośmiu rozdziałach („Przepisy ogólne”, „Organy Trybunału”, „Sędziowie Trybunału”, „Postępowanie przed Trybunałem”, „Orzeczenia Trybunału”, „Koszty postępowania”, „Kancelaria Trybunału”, „Przepis końcowy”). Dwa ze wskazanych wyżej rozdziałów (tj. „Sędziowie Trybunału” i „Postępowanie przed Trybunałem”) wymagały wprowadzenia bardziej złożonej systematyki wewnętrznej i wydzielenia w ich ramach odrębnych oddziałów.

3.2.2. Rozdział – Przepisy ogólne

W rozdziale 1 „Przepisy ogólne” (art. 1–5) znalazły się przepisy określające zakres kognicji Trybunału Konstytucyjnego i wyznaczające jego pozycję ustrojową (**art. 1**). Treść tych przepisów nawiązuje do regulacji konstytucyjnej, w świetle której Trybunał Konstytucyjny jest niezależnym organem władzy sądowniczej powołanym do sprawowania kontroli hierarchicznej norm prawnych.

Przepis **art. 2** projektu precyzuje kompetencje orzecznicze Trybunału Konstytucyjnego wynikające z Konstytucji oraz członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Zakres tych kompetencji odpowiada regulacji zawartej we wcześniejszych ustawach o Trybunale Konstytucyjnym.

W **art. 3** projektu przewidziano kompetencje do sygnalizowania przez Trybunał Konstytucyjny Sejmowi, Senatowi, Radzie Ministrów oraz innym organom stanowiącym prawo istnienie uchybień i luk w prawie.

Przepis **art. 4** projektu ustanawia obowiązek corocznego przedstawienia przez Prezesa Trybunału Konstytucyjnego informacji o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału. Obowiązek ten jest zakotwiczony w tradycji Trybunału Konstytucyjnego. W projekcie doprecyzowano go jednak, zobowiązując, by informacja ta była przedstawiona w terminie nie późniejszym niż do końca czerwca roku kolejnego. Konieczność doprecyzowania sposobu realizacji tego obowiązku wynikała ze stwierdzonych w ostatnich latach opóźnień w zakresie sporządzenia i przedstawienia Sejmowi RP stosownej informacji. Do art. 4 projektu dodano także obowiązek przedstawienia informacji o problemach związanych z wykonywaniem wyroków Trybunału Konstytucyjnego. Opóźnienia w wykonywaniu orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez prawodawcę od lat są istotnym problemem podważającym efektywność systemu kontroli konstytucyjności prawa w Polsce. Informację, o której mowa w art. 4, przedstawia się konstytucyjnym organom państwa wskazanym w art. 4 ust. 3 projektu.

W **art. 5** znajduje się regulacja, zgodnie z którą rozporządzenia z mocą ustawy, o których mowa w art. 234 Konstytucji RP, podlegają kontroli konstytucyjności na takich samych zasadach jak ustawy.

3.2.3. Rozdział – Organy Trybunału

W rozdziale 2 „Organy Trybunału” (art. 6–14) znalazły się przepisy określające katalog organów Trybunału Konstytucyjnego, a także zakres ich zadań i kompetencji. Zgodnie z **art. 6** organami Trybunału są: Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału (zwane dalej **Zgromadzeniem**) oraz Prezes Trybunału. Ustrój oraz katalog zadań i kompetencji Zgromadzenia został istotnie rozszerzony w stosunku do przewidzianego w poprzednim stanie prawnym (art. 7). Wiele dotychczasowych uprawnień i kompetencji Prezesa Trybunału zostało przeniesionych do katalogu uprawnień i kompetencji Zgromadzenia. Ma to na celu podkreślenie i nadanie realnego wymiaru zasadzie kolegialności w działalności Trybunału Konstytucyjnego oraz ograniczenie tym samym możliwości jednoosobowego wpływania przez Prezesa Trybunału na działalność orzeczniczą tego organu. W szczególności należy zauważyć, że projekt przewiduje powierzenie Zgromadzeniu kompetencji do wyboru składów orzekających Trybunału oraz dokonywania w nich zmian. Modyfikacja ta stanowi konsekwencję głębokich wątpliwości prawnych, jakie towarzyszyły praktyce dokonywania licznych zmian składów orzekających w ostatnich latach przez osobę pełniącą obowiązki Prezesa Trybunału.

Projekt zobowiązuje Prezesa Trybunału do zwoływania Zgromadzenia co najmniej raz w miesiącu (**art. 8**). To kolejny przejaw przyjętego w projekcie prymatu zasady kolegialności nad jednoosobowym kierownictwem Trybunału przez Prezesa. Podczas Zgromadzenia mają zapadać najistotniejsze decyzje dotyczące trybu rozpoznawania spraw wniesionych do Trybunału, wyznaczania składów orzekających, zmian w tych składach, wyłączenia sędziów czy ewentualnych konfliktów interesów. Celem ustawy jest zapewnienie, by proces wyznaczania i zmian w składach orzekających miał charakter kolegialny, transparentny i przejrzysty, gwarantując przede wszystkim niezależność i niezawisłość składów orzekających, zarówno od czynników zewnętrznych, jak i od czynników wewnętrznych, w tym jednoosobowego wpływu na ten skład przez Prezesa Trybunału Konstytucyjnego.

Projekt przewiduje także istotną zmianę kompetencji i zadań Prezesa Trybunału Konstytucyjnego. Prezes Trybunału będzie reprezentował

Trybunał na zewnątrz oraz będzie kierował pracami Zgromadzenia. Jednak ograniczeniu na rzecz Zgromadzenia ulegną te kompetencje Prezesa, które dawały mu podstawę do wyznaczania kierunku działalności orzeczniczej Trybunału. Jednym z celów projektu jest bowiem przywrócenie zasady kolegalności w pracach Trybunału. Realizując ten cel, doprecyzowano zasady wyboru Prezesa Trybunału, wprowadzając także m.in. kadencyjność tej funkcji.

Zgodnie z **art. 11** projektu Prezes Trybunału jest powoływany przez Prezydenta spośród dwóch kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie na 3-letnią kadencję. Na kolejną kadencję Prezes Trybunału może być powołany tylko raz. Regulując procedurę zgłaszania kandydatów na stanowiska Prezesa Trybunału i Wiceprezesa Trybunału, projekt precyzuje konieczność podjęcia przez Zgromadzenie odrębnej uchwały o przedstawieniu Prezydentowi po dwóch kandydatów na każde z tych stanowisk.

Przepisy **art. 13** i **art. 14** projektu stanowią delegację do wydania regulaminu Trybunału, który powinien określać szczegóły wewnętrznej organizacji jego pracy, a także zasady finansowania Trybunału z budżetu państwa.

3.2.4. Rozdział – Sędziowie Trybunału

W **rozdziale 3 „Sędziowie Trybunału”** (art. 15–45) wyodrębniono pięć oddziałów: „Przepisy ogólne” (art. 15), „Mandat sędziego Trybunału” (art. 16–21), „Prawa i obowiązki sędziów Trybunału” (art. 22–32), „Odpowiedzialność dyscyplinarna” (art. 33–39), „Stan spoczynku” (art. 40–45).

W nawiązaniu do regulacji konstytucyjnej w przepisach ogólnych (**art. 15**) stwierdza się, że Trybunał Konstytucyjny składa się z piętnastu sędziów, którzy w sprawowaniu swojego urzędu są niezawiśli i podlegają tylko Konstytucji.

Regulację dotyczącą mandatu sędziego Trybunału otwierają przepisy określające zasady wyboru sędziów Trybunału przez Sejm. Zasady te

zostały istotnie zmienione w stosunku do regulacji zawartej w poprzednich ustawach o Trybunale Konstytucyjnym. Zmianie uległa większość wymagana do dokonania wyboru sędziego Trybunału przez Sejm. Zgodnie z projektem sędziów Trybunału wybiera Sejm większością 3/5 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów (**art. 16**). Zmiana wymaganej większości z bezwzględnej do kwalifikowanej większości 3/5 głosów ma na celu doprowadzenie do przedstawiania kandydatów, którzy poprzez swoją wiedzę i doświadczenie prawnicze mogą uzyskać szerokie poparcie w Sejmie, także wśród ugrupowań opozycyjnych. Regulacja ta ma przeciwdziałać praktyce powoływania na stanowisko sędziego Trybunału kandydatów, którzy nie wyróżniają się wiedzą prawniczą i doświadczeniem zawodowym, lecz pozostają w bliskiej relacji z ugrupowaniem posiadającym aktualnie większość parlamentarną. Podobnie jak w poprzednich ustawach o Trybunale Konstytucyjnym minimalnym standardem pozwalającym na ubieganie się o stanowisko sędziego Trybunału Konstytucyjnego jest wyróżnianie się wiedzą prawniczą oraz posiadanie kwalifikacji wymaganych do zajmowania stanowiska sędziego Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego. Dodatkowo projekt stanowi, że na stanowisko sędziego Trybunału może zostać wybrana osoba w wieku od 40 do 70 lat. Według projektu osoba sprawująca mandat posła, senatora, posła do Parlamentu Europejskiego lub wchodząca w skład Rady Ministrów nie może ubiegać się o stanowisko sędziego Trybunału, jeżeli od wygaśnięcia mandatu lub zakończenia pełnienia funkcji członka Rady Ministrów nie upłynęły co najmniej 4 lata (**art. 17**). Podobne ograniczenie dotyczy członkostwa w partii politycznej. Regulacja ta ma na celu zapobieżenie sytuacji, w której do Trybunału Konstytucyjnego wybierani są kandydaci będący czynnymi politykami. Okres 4 lat karencji wydaje się czasem wystarczającym na wypracowanie niezbędnego dystansu do bieżącej sytuacji politycznej.

Przepisy **art. 18** i **art. 19** projektu zawierają regulację określającą nowe zasady wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Regulacja ta także odbiega od trybu przyjętego w poprzednich ustawach o Trybunale Konstytucyjnym. W świetle projektu postępowanie zmierzające do wyboru sędziów Trybunału Konstytucyjnego składa się z kilku etapów. Pierwszym etapem jest zgłoszenie kandydatów na stanowisko sędziego Trybunału.

Krąg podmiotów uprawnionych do zgłoszenia kandydata na sędziego uległ rozszerzeniu. Poza Prezydium Sejmu oraz grupą pięćdziesięciu posłów prawo to przyznano Prezydentowi RP, grupie co najmniej trzydziestu senatorów, Zgromadzeniu Ogólnemu Sędziów Sądu Najwyższego, Zgromadzeniu Ogólnemu Naczelnego Sądu Administracyjnego, Krajowej Izbie Radców Prawnych oraz Naczelnej Radzie Adwokackiej i Krajowej Radzie Prokuratorów. Rozszerzenie kręgu podmiotów uprawnionych do zgłoszenia kandydata na stanowisko sędziego ma służyć stworzeniu warunków do realnego wyboru najlepszego kandydata i zapobieżeniu sytuacji, w której na jedno zwalniające się miejsce w Trybunale Konstytucyjnym zgłaszany jest jeden kandydat. W takiej sytuacji nie można bowiem mówić o wyborze kandydata, lecz – ewentualnie – o jego powołaniu na stanowisko sędziego Trybunału. Projekt przewiduje, że zgłoszenie kandydatów następuje w terminie 3 miesięcy przed zakończeniem kadencji sędziego Trybunału, na którego miejsce ma zostać wybrany nowy sędzia. Dzięki temu uda się uniknąć sytuacji, w której kandydaty zgłaszane są w ostatniej chwili, niemal w przeddzień głosowania, ponieważ nie ma wówczas możliwości zbadania i oceny trafności kandydaty. Zgłoszenie kandydatów zamyka pierwszy etap postępowania. Kolejnym etapem jest postępowanie sprawdzające, prowadzone przez Marszałka Sejmu, mające na celu zbadanie, czy kandydaty zostały zgłoszone przez uprawniony do tego podmiot i czy kandydaci spełniają ustawowe kryteria ubiegania się o stanowisko sędziego Trybunału Konstytucyjnego. Marszałek Sejmu odmawia przyjęcia zgłoszenia kandydata w sytuacji, gdy stwierdzi, że zachodzą ku temu przeszkody formalne. Prawidłowo zgłoszone kandydaty Marszałek Sejmu podaje do wiadomości publicznej w terminie nie późniejszym niż 30 dni przed upływem kadencji sędziego, na którego zwalniające się miejsce ma zostać wybrany nowy sędzia, a także zarządza obligatoryjne otwarte wysłuchanie publiczne z udziałem wszystkich kandydatów oraz zainteresowanych organizacji społecznych. Marszałek Sejmu przesyła także wszystkie kandydaty do Krajowej Rady Sądownictwa celem ich zaopiniowania pod względem predyspozycji do zajmowania stanowiska sędziego.

Zgodnie z **art. 20** projektu osoba wybrana na stanowisko sędziego składa wobec Prezydenta ślubowanie. Rota ślubowania nie uległa zmianie w stosunku do poprzednich ustaw o Trybunale Konstytucyjnym. W projekcie

zrezygnowano jednak z sugerowania, by sędzia Trybunału, składając rotę ślubowania, dodawał do niej zdanie „Tak mi dopomóż Bóg”. Nie oznacza to bynajmniej wprowadzenia ograniczenia praw osób ubiegających się o stanowisko publiczne. Jeśli sędzia uzna to za stosowne, jak najbardziej może zdanie w tym brzmieniu do roty ślubowania dodać. Deklaracja ta ma bowiem charakter osobisty i religijny. Standard bezstronności organów publicznych w sprawach światopoglądowych wymaga jednak, by ustawodawca nie sugerował treści oświadczeń o charakterze religijnym w postępowaniu mającym na celu objęcie funkcji publicznej. Odnosi się to w szczególności do sędziów Trybunału, do kompetencji których należy m.in. ocena zgodności działań ustawodawcy z konstytucyjnymi standardami dotyczącymi równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych, a także bezstronności władz publicznych w sprawach przekonań religijnych (art. 25 Konstytucji RP).

Zgodnie z art. 194 ust. 1 Konstytucji RP sędziów Trybunału wybiera Sejm. W świetle Konstytucji Prezydent nie posiada kompetencji do odmowy przyjęcia ślubowania od sędziego wybranego przez Sejm. Biorąc pod uwagę negatywną praktykę ostatnich lat, związaną z odmową przyjęcia ślubowania od wybranych przez Sejm sędziów Trybunału, w projekcie dodano przepis, zgodnie z którym Prezydent RP zobowiązany jest do przyjęcia ślubowania od sędziego w terminie 14 dni od dnia wyboru sędziego Trybunału przez Sejm.

Przepis **art. 21** projektu określa przypadki, w których dochodzi do wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału. Zgodnie z tym przepisem do sytuacji takiej dochodzi w przypadku śmierci sędziego Trybunału, zrzeczenia się stanowiska, stwierdzenia orzeczeniem komisji lekarskiej trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków sędziego Trybunału lub prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego o usunięciu ze stanowiska sędziego Trybunału. W projekcie doprecyzowano, że wskutek wygaśnięcia mandatu na podstawie orzeczenia komisji lekarskiej sędzia przechodzi w stan spoczynku i zachowuje uprawnienie do świadczenia dla sędziów w stanie spoczynku.

Oddział 3 rozdziału 3 projektu (**art. 22–32**) obejmuje regulację dotyczącą praw i obowiązków sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Przepis

art. 22 projektu reguluje zasady wynagradzania sędziego Trybunału Konstytucyjnego. Zasady te pozostają bez zmian w stosunku do regulacji dotychczasowej. Przepis **art. 24** projektu określa obowiązek złożenia oświadczeń o stanie majątkowym, który także pozostaje w kształcie dotychczasowym. Zmianie ulegają natomiast zasady związane z możliwościami dodatkowego zatrudnienia sędziów Trybunału (**art. 26**). Sędzia Trybunału nie może pozostawać w stosunku dodatkowego zatrudnienia, z wyjątkiem zatrudnienia w charakterze nauczyciela akademickiego lub pracownika naukowego w instytucie Polskiej Akademii Nauk, w łącznym wymiarze nieprzekraczającym połowy jednego pełnego etatu. Regulacja ta ma na celu wyeliminowanie sytuacji, w której sędziowie Trybunału z uwagi na dodatkowe zatrudnienie nie byłiby w pełni skupieni na swoich obowiązkach w Trybunale Konstytucyjnym. Przepisy **art. 28–31** regulują sprawy związane z immunitetem sędziego Trybunału. Regulacja ta przewiduje przeniesienie kompetencji do wyrażenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz pozbawienie wolności sędziego Trybunału ze Zgromadzenia Ogólnego na sąd dyscyplinarny. Przepis **art. 32** zawiera ogólne odesłanie, zgodnie z którym w sprawach nieuregulowanych w projekcie do spraw dotyczących statusu sędziów Trybunału należy stosować odpowiednio przepisy dotyczące sędziów Sądu Najwyższego.

Przepisy **art. 33–39** regulują zasady odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału (oddział 4). W regulacji tej wprowadzono istotne zmiany w odniesieniu do dotychczasowego stanu prawnego. Dotychczasowe zasady dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału Konstytucyjnego były wzorowane na analogicznych zasadach odnoszących się do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Sądu Najwyższego oraz sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego. Na analogii tej oparto także tryb postępowania w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału. Postępowanie to jest jednak efektywne w przypadku sędziów Sądu Najwyższego bądź sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego, gdyż Zgromadzenia Ogólne tych sądów są wystarczająco liczne. Nie zachodzi zatem ryzyko organizacyjnej dysfunkcyjności takiego postępowania. Analogia ta okazuje się jednak zawodna w odniesieniu do Trybunału, który liczy tylko piętnastu sędziów. Jeżeli bowiem weźmiemy pod uwagę, że sąd dyscyplinarny

pierwszej instancji liczy pięciu sędziów, zaś sąd dyscyplinarny drugiej instancji siedmiu sędziów Trybunału, a w dodatku z orzekania w sądzie dyscyplinarnym wyłączony jest Prezes Trybunału (dokonuje kontroli formalnej wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego oraz odpowiada za wylosowanie rzecznika dyscyplinarnego, a także składu sądu dyscyplinarnego orzekającego w pierwszej i w drugiej instancji) oraz sędzia pełniący funkcję rzecznika dyscyplinarnego, to okazuje się, że przeprowadzenie postępowania dyscyplinarnego wymaga zaangażowania czternastu sędziów. Jeżeli w takiej sytuacji choćby jeden z sędziów został wyłączony (np. z uwagi na stan zdrowia lub konflikt interesów) bądź też zarzut dyscyplinarny dotyczyłby więcej niż jednego sędziego, nie można byłoby przeprowadzić postępowania dyscyplinarnego wobec braku faktycznej możliwości wyłonienia sądu dyscyplinarnego drugiej instancji. Regulacja postępowania dyscyplinarnego wymagała zatem gruntownej zmiany. Z tego względu w projekcie (**art. 35**) zdecydowano, że skład sądu dyscyplinarnego pierwszej i drugiej instancji jest wyznaczany w drodze losowania przez Prezesa Trybunału spośród sędziów Trybunału i sędziów Trybunału w stanie spoczynku. Sędziowie Trybunału w stanie spoczynku odpowiadają wszak dyscyplinarnie na podobnych zasadach jak sędziowie Trybunału (**art. 38**). Z losowania wyłączeni są natomiast Prezes Trybunału, sędzia pełniący funkcję rzecznika dyscyplinarnego oraz obwiniony sędzia. Z losowania składu sądu dyscyplinarnego drugiej instancji wyłącza się dodatkowo sędziów orzekających w sądzie dyscyplinarnym pierwszej instancji w tej sprawie.

W projekcie rozszerzono także katalog podmiotów, które mogą złożyć wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego. Dotychczas wniosek taki mógł złożyć tylko sędzia Trybunału lub Prezydent na wniosek Prokuratora Generalnego po zasięgnięciu opinii Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Zgodnie z projektem (**art. 34**) wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego może złożyć Prezydent RP, Prokurator Generalny, sędzia Trybunału oraz sędzia Trybunału w stanie spoczynku.

Zawarta w projekcie definicja czynu dyscyplinarnego nawiązuje do analogicznych regulacji dotyczących sędziów Sądu Najwyższego i sądów powszechnych. Czynem tym jest oczywista i rażąca obraza przepisów prawa, uchybienie godności urzędu sędziego Trybunału lub inne nie-

etyczne zachowanie mogące podważyć zaufanie do jego bezstronności i niezawisłości (**art. 33**). Utrzymano wyłączną odpowiedzialność dyscyplinarną sędziego Trybunału za wykroczenia, z wyjątkiem wykroczeń drogowych. W przypadku tych wykroczeń sędzia Trybunału może złożyć oświadczenie o zgodzie na przyjęcie mandatu karnego. Zmiana ta nawiązuje do odpowiedniej regulacji obowiązującej sędziów sądów powszechnych, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Przepisy **art. 40–45** projektu (oddział 5) regulują status sędziego w stanie spoczynku. Status sędziów Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku w świetle projektu odpowiada co do zasady statusowi ukształtowanemu w świetle dotychczasowego ustawodawstwa. Projekt przewiduje możliwość pozbawienia statusu sędziego w stanie spoczynku prawomocnym orzeczeniem sądu dyscyplinarnego (**art. 37, art. 44**). Ponadto przewiduje także złagodzenie ograniczeń odnoszących się do dodatkowego zatrudniania w porównaniu z ograniczeniami dotyczącymi czynnych sędziów Trybunału, co może umożliwić sędziom Trybunału w stanie spoczynku pełnienie m.in. funkcji w międzynarodowych organach sądowych (art. 45).

3.2.5. Rozdział – Postępowanie przed Trybunałem

W rozdziale 4 projektu „Postępowanie przed Trybunałem” (art. 46–103) wyodrębniono trzynaście oddziałów: 1) „Przepisy ogólne”, 2) „Składy orzekające Trybunału”, 3) „Wyłączenie sędziego”, 4) „Uczestnicy postępowania”, 5) „Pisma procesowe”, 6) „Wszczęcie postępowania”, 7) „Wstępna kontrola wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych”, 8) „Rozprawy i posiedzenia”, 9) „Umorzenie postępowania”, 10) „Orzekanie w sprawach skarg konstytucyjnych”, 11) „Rozstrzygnięcie sporów kompetencyjnych”, 12) „Badanie zgodności celów i działalności partii politycznych z Konstytucją”, 13) „Postępowanie w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej”.

Przepisy ogólne (oddział 1, art. 46–51) rozdziału poświęconego postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym wskazują podstawowe

zasady postępowania, takie jak: zasada prawdy obiektywnej (**art. 46 ust. 1**), zasada skargowości (**art. 46 ust. 2**), zasada jawności (**art. 48, art. 49**).

Projekt jednoznacznie rozstrzyga spór istniejący w doktrynie prawa konstytucyjnego i rozbieżności występujące w orzecznictwie Trybunału dotyczące tego, czy Trybunał jest obowiązany do dokonywania z urzędu kontroli zgodności z Konstytucją trybu wydania kwestionowanego aktu normatywnego. Zgodnie z projektem (**art. 46 ust. 3**) kontrola taka staje się obligatoryjna. Trybunał Konstytucyjny, dokonując hierarchicznej kontroli zgodności norm prawnych w systemie prawnym, musi bowiem w pierwszej kolejności ustalić, czy ma do czynienia z prawidłowo ustanowionymi normami prawnymi. W projekcie ograniczono także restrykcyjność zasady skargowości, stanowiąc, że Trybunał jest związany zakresem zaskarżenia wskazanym we wniosku, pytaniu prawnym lub skardze konstytucyjnej, obejmującym wskazanie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części (określenie przedmiotu kontroli) oraz wzorców kontroli. Trybunał ma zatem obowiązek dokonania pełnej kontroli kwestionowanych przepisów ze wskazanym w skardze, wniosku lub pytaniu prawnym wzorcem kontroli konstytucyjności, a nie – jak ma to miejsce obecnie – jedynie w zakresie określonym uzasadnieniem pisma procesowego.

Do projektu dodano przepis (**art. 47**) wyraźnie artykułujący obowiązek Trybunału Konstytucyjnego wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym do TSUE w sytuacjach, o których mowa w art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Przepis **art. 51** projektu stanowi, że we wszystkich sprawach nieuregulowanych w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym dotyczących postępowania przed Trybunałem stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Analogiczne odesłanie znajdowało się we wszystkich dotychczasowych ustawach o Trybunale Konstytucyjnym.

Przepisy dotyczące kształtowania składów orzekających Trybunału (**oddział 2, art. 52, art. 53**) zawierają istotne zmiany w stosunku do dotychczasowego stanu prawnego. Przede wszystkim zmianie ulega

sposób wyznaczania składu orzekającego, w tym przewodniczącego i sprawozdawcy. Dotychczas kompetencja ta należała do Prezesa Trybunału. Projekt przewiduje, że składy orzekające są losowane w sposób transparentny podczas posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału (**art. 53**). Projekt porządkuje także kategorie przedmiotowe spraw rozpoznawanych przez poszczególne rodzaje składów orzekających, tj.: w pełnym składzie rozpoznane sprawy wskazane w **art. 52 ust. 1 pkt 1** projektu, w składzie pięciu sędziów – sprawy wskazane w **art. 52 ust. 1 pkt 2**, w składzie trzech sędziów – sprawy wskazane w **art. 52 ust. 1 pkt 3**, w składzie jednego sędziego – sprawy wskazane w **art. 52 ust. 1 pkt 4** projektu. Przepis **art. 52 ust. 2** projektu definiuje pełny skład Trybunału jako skład co najmniej dziewięciu sędziów Trybunału.

W przepisie **art. 52 ust. 3** projektu sformułowana jest nowa definicja terminu „sprawa o szczególnej zawłości”, zgodnie z którą należy za taką uznać sprawę o istotnym znaczeniu dla funkcjonowania państwa i społeczeństwa lub sprawę, w której skład orzekający zamierza odstąpić od poglądu prawnego wyrażonego przez Trybunał Konstytucyjny w pełnym składzie. Należy zwrócić uwagę na zmianę polegającą na możliwości uznania za szczególnie zawiłą sprawy o istotnym znaczeniu społecznym, a nie – jak dotąd – wyłącznie prawnym lub finansowym.

Przepisy art. 54–56 projektu (oddział 3) zawierają regulacje dotyczące zasad wyłączenia sędziego z udziału w rozpoznaniu sprawy, zarówno z mocy prawa, jak i na wniosek. Projekt przewiduje w tym zakresie zmiany w stosunku do dotychczasowego stanu prawnego, polegające na niezbędnym doprecyzowaniu przesłanek wyłączenia sędziego z mocy prawa. Dotychczas sędzia był bowiem wyłączany z mocy ustawy, gdy np. uczestniczył w wydaniu aktu normatywnego, pełniąc mandat posła lub senatora, albo był przedstawicielem, pełnomocnikiem lub doradcą uczestnika postępowania. Przesłanki te sformułowane były jednak bardzo szeroko, obejmowały bowiem także sytuacje, w których okoliczność skutkująca wyłączeniem z mocy ustawy miała miejsce w tak odległej przeszłości, że mogła zatrzeć się w pamięci sędziego (np. przed kilkunastu czy nawet kilkudziesięciu laty). W takiej sytuacji wyłączenie nie powinno następować z mocy prawa. W projekcie proponuje się, aby we wskazanych sytuacjach skutek wyłączenia z mocy prawa ograniczyć

do faktów i zdarzeń mających miejsce w ostatnich 10 latach (**art. 54 ust. 1 pkt 3 i 4**). W sytuacjach tych zostaje jednak zachowana możliwość wyłączenia na wniosek w przypadku uprawdopodobnienia okoliczności wpływających na bezstronność sędziego (**art. 54 ust. 2 i 3**).

Przepisy **art. 57–60 projektu (oddział 4)** regulują status uczestników postępowań toczących się przed Trybunałem Konstytucyjnym. Katalog uczestników tych postępowań znajduje się w **art. 57 pkt 1–12** projektu. Uczestnik postępowania działa przed Trybunałem osobiście lub przez umocowanego przedstawiciela bądź pełnomocnika. Przedstawicielem sądu zwracającego się z pytaniem prawnym może być wyłącznie sędzia orzekający w sprawie, w której zostało przedstawione pytanie prawne. Przedstawicielem Marszałka Sejmu, Sejmu oraz grupy posłów może być wyłącznie poseł, a przedstawicielem Marszałka Senatu lub grupy senatorów – senator (**art. 59**). Projekt nie wprowadza istotnych zmian w zakresie statusu uczestników postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w porównaniu z poprzednimi ustawami o Trybunale Konstytucyjnym.

Przepisy **art. 61–68 (oddział 5)** zawierają regulację dotyczącą zasad prawidłowego konstruowania i wnoszenia do Trybunału pism procesowych. Projekt utrzymuje zasadę pisemności postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (**art. 61 ust. 1**). W **art. 61** zostały sformułowane wymagania dotyczące wniosków o kontrolę konstytucyjności prawa, które wnoszą podmioty o legitymacji generalnej oraz podmioty o szczególnej legitymacji wnioskowej. Przepis ten nawiązuje do wymagań dotyczących wniosków o kontrolę konstytucyjności prawa stawianych w ustawie o Trybunale Konstytucyjnym z 1997 r. Projekt rezygnuje tym samym z wymagań sformułowanych w obowiązującej ustawie o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, w szczególności z zawartego w niej obowiązku przywoływania pełnej treści przepisów stanowiących przedmiot i wzorzec kontroli konstytucyjności. Trybunał Konstytucyjny zna bowiem treść tych przepisów (*Iura novit curia*), nie ma więc potrzeby ich przytaczania we wniosku.

Przepis **art. 62 ust. 3** projektu zawiera istotną zmianę dotyczącą praktyki rozpoznawania wniosków wnoszonych przez podmioty o legitymacji szczególnej. Dotychczas Trybunał Konstytucyjny w swojej praktyce

orzecniczej przyjmował bowiem, że podmioty o legitymacji szczególnej, o których mowa w art. 191 ust. 2 pkt 4 Konstytucji RP, tj.: ogólnokrajowe organy związków zawodowych oraz ogólnokrajowe władze organizacji pracodawców i organizacji zawodowych, mają legitymację do wystąpienia z wnioskiem do Trybunału jedynie wówczas, gdy posiadają jednostki terenowe. Obowiązek posiadania jednostek terenowych dla uzyskania legitymacji szczególnej nie wynikał ani z Konstytucji, ani z dotychczasowych ustaw o Trybunale Konstytucyjnym, był natomiast ukształtowany praktyką wydawania przez Trybunał Konstytucyjny postanowień o odmowie nadania dalszego biegu wnioskowi. Projekt zmierza do zmiany tej praktyki w myśl zasady możliwie najszerszego otwarcia Trybunału Konstytucyjnego na wnioski pochodzące od organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Do **art. 62** projektu dodano ust. 3, zgodnie z którym wniosek pochodzący od organizacji, o której mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji RP, powinien zawierać przywołanie przepisu prawa, regulaminu lub statutu wskazującego, że organ lub organizacja działały na obszarze całego kraju. Wymóg ogólnokrajowości wynikający z art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji RP jest bowiem w świetle projektu spełniony, gdy organizacja występująca z wnioskiem jest w świetle ustawy, statutu lub regulaminu organizacją działającą na terenie całego kraju, nawet jeśli nie posiada jednostek terenowych.

Podobnie – w myśl zasady otwartości Trybunału Konstytucyjnego na wnioski pochodzące od organizacji społeczeństwa obywatelskiego – należy rozumieć treść **art. 62 ust. 2** projektu. Przepis ten nawiązuje do treści art. 191 ust. 2 Konstytucji RP, zgodnie z którym podmioty o legitymacji szczególnej mogą wystąpić z wnioskiem do Trybunału, jeżeli akt normatywny dotyczy spraw objętych ich zakresem działania. W praktyce kontroli wstępnej wniosków pochodzących od podmiotów o legitymacji szczególnej, dokonywanej dotychczas przez Trybunał Konstytucyjny, przyjmowano interpretację, że organizacje pracodawców mają legitymację do kwestionowania wyłącznie przepisów dotyczących relacji pracodawca – pracownik. Przepis art. 191 ust. 2 Konstytucji RP daje podstawy, a nawet obliguje, do jego szerszej wykładni, zgodnej z zasadami społeczeństwa obywatelskiego. Projektodawcy pragną zmienić dotychczasową praktykę kontroli wstępnej wniosków pochodzących od organizacji pracodawców, a także związków zawodowych i orga-

nizacji zawodowych, prowadząc do rozszerzenia zakresu legitymacji organizacji społeczeństwa obywatelskiego do wszczęcia procesu kontroli konstytucyjności prawa. Stąd zmiana polegająca na dodaniu w **art. 62 ust. 2** odwołania do przepisu prawa lub statutu organizacji, który określa zakres spraw objętych obszarem jej działania. W świetle tego przepisu zakres legitymacji w przypadku organizacji pracodawców nie jest bowiem wyznaczany wyłącznie relacjami pracodawca – pracownik, ale może obejmować także np. regulacje gospodarcze związane z funkcjonowaniem pracodawcy w warunkach gospodarki rynkowej bądź regulacje administracyjne związane z obowiązkami pracodawcy wobec państwa. Analogicznie należy interpretować także zakres legitymacji właściwej dla związków zawodowych oraz organizacji zawodowych.

Przepis **art. 63** wskazuje dwa możliwe rodzaje zarzutów zawarte we wniosku o kontrolę konstytucyjności prawa: pierwszy obejmujący kompetencję do wydania aktu normatywnego lub tryb jego wydania (czynność prawodawczą), drugi obejmujący zarzut naruszenia Konstytucji RP przez treść aktu normatywnego lub jego części.

Przepisy **art. 64–68** projektu określają wymagania dotyczące pytań prawnych, wniosków o ocenę zgodności celów lub działalności partii politycznej oraz skarg konstytucyjnych, a także wskazują załączniki, których dołączenie do tych pism procesowych jest niezbędne.

Projekt wprowadza zmiany dotyczące zakresu zaskarżenia dopuszczalnego w skardze konstytucyjnej (**art. 68**). Dotychczasowa regulacja stanowiła bowiem barierę w procesie przywracania stanu zgodności z Konstytucją w drodze skarg konstytucyjnych, znacząco ograniczając efektywność skarg konstytucyjnych. Dotychczas w skardze można było zakwestionować jedynie przepis, na podstawie którego organ orzekł ostatecznie o wolnościach, prawach lub obowiązkach jednostki. W wielu przypadkach ograniczenie to – stanowiące nadmierny formalizm – prowadziło do faktycznego braku możliwości zakwestionowania przepisu, który stanowił źródło niekonstytucyjności, lecz nie został przywołany w sentencji ostatecznego rozstrzygnięcia organu władzy publicznej. Projekt przewiduje, że skarga konstytucyjna powinna wskazywać normę prawną stanowiącą podstawę ostatecznego rozstrzygnięcia organu

władzy publicznej, a więc nie tylko przepis będący podstawą procesową rozstrzygnięcia, lecz także wszelkie regulacje prawa materialnego, które wpłynęły na treść rozstrzygnięcia w sprawie indywidualnej.

Przepisy **art. 69** i **art. 70 (oddział 6)** regulują zasady wszczęcia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Zgodnie z **art. 69** wszczęcie postępowania następuje wraz z wniesieniem do Trybunału wniosku o kontrolę konstytucyjności prawa, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej. Regulacje zawarte w analizowanym oddziale rozdziału 3 odpowiadają zasadniczo regulacji dotyczącej zasad wszczęcia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym obowiązującej na gruncie przepisów dotychczasowych.

Przepisy **art. 71–73 (oddział 7)** określają zasady przeprowadzania kontroli wstępnej wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych. Projekt ujednocila zasady postępowania ze wszystkimi pismami procesowymi. Wniosek, pytanie prawne i skarga konstytucyjna podlegają zatem weryfikacji formalnej na posiedzeniu niejawnym w składzie jednego sędziego Trybunału. Jeżeli pismo procesowe nie odpowiada wymogom formalnym, Trybunał wzywa do usunięcia braków w terminie 7 dni (**art. 71 ust. 1 i 2**). Jeżeli braki te nie zostały usunięte lub pismo procesowe jest oczywiście bezzasadne, Trybunał w składzie jednego sędziego wydaje postanowienie o odmowie nadania dalszego biegu sprawie (**art. 71 ust. 3**). Na postanowienie to przysługuje zażalenie wnoszone w terminie 7 dni od dnia doręczenia postanowienia. Zażalenie rozpoznaje Trybunał Konstytucyjny w składzie trzech sędziów. Uwzględniając zażalenie, Trybunał kieruje sprawę na rozprawę (**art. 70 ust. 7**). Podobnie na rozprawę kieruje się wnioski, pytania prawne i skargi konstytucyjne, co do których nie zachodzą przeszkody formalne (**art. 72**).

Przepisy **art. 74–85 (oddział 8)** dotyczą zasad przeprowadzania rozpraw oraz posiedzeń Trybunału Konstytucyjnego. Projekt zmierza do odwrócenia kierunku polityki legislacyjnej dotyczącej zasad przeprowadzania rozpraw przed Trybunałem Konstytucyjnym, jaki ukształtował się na gruncie ustaw o Trybunale Konstytucyjnym z 2015 r., a także regulacji obecnie obowiązującej. W dotychczasowym ustawodawstwie widoczna jest bowiem tendencja do ograniczania liczby rozpraw przed

Trybunałem Konstytucyjnym i zwiększania liczby spraw rozpatrywanych na posiedzeniach niejawnych. Tendencja ta niestety nie sprzyja wszechstronnemu rozpoznaniu sprawy, a także ogranicza transparentność procesu kontroli konstytucyjności prawa. Dlatego projekt wprowadza zasadę odwrotną – wszystkie sprawy zawisłe przed Trybunałem Konstytucyjnym powinny zostać rozpatrzone na otwartej, transparentnej rozprawie. Jedynie w nielicznych sytuacjach jest możliwość rozpatrzenia sprawy na posiedzeniu niejawnym, gdy sprawa jest bezsporna, a stanowiska uczestników jednoznacznie kwalifikują akt normatywny jako niezgodny z Konstytucją (**art. 76, art. 80**).

Projekt zawiera niezbędną regulację dotyczącą porządku rozpraw, określając w szczególności czas potrzebny uczestnikom na przygotowanie się do rozprawy (30 dni) i zgłoszenie swojego udziału w sprawie. Dobre przygotowanie rozprawy, pozostawienie uczestnikom wystarczającego czasu na przygotowanie się do niej zmniejszy ryzyko zgłaszania w dniu rozprawy lub bezpośrednio przed nim wniosków, które będą skutkowały koniecznością jej odraczenia lub zarządzania nieprzewidzianych wcześniej przerw. Projekt określa w tym celu termin na przedstawienie stanowiska przez każdego z uczestników postępowania (**art. 77**), a także – co ważne – przez Radę Ministrów (**art. 78**). Praktyka orzecznicza Trybunału wskazuje, że oczekiwanie na stanowisko Rady Ministrów często wstrzymuje możliwość niezwłocznego rozpoznania sprawy.

Projekt modyfikuje dotychczasowe uprawnienie Trybunału dotyczące możliwości zwracania się do Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego o przekazanie informacji na temat wykładni określonego przepisu prawa w orzecznictwie sądowym. W dotychczasowym orzecznictwie Trybunału z uprawnień tych korzystano bardzo rzadko. Dostrzegając rosnącą liczbę orzeczeń zakresowych i interpretacyjnych, a w szczególności negatywne skutki, jakie często wywołują one w praktyce stosowania prawa, projekt wprowadza obowiązek zasięgnięcia informacji w Sądzie Najwyższym lub Naczelnym Sądzie Administracyjnym na temat wykładni i praktyki stosowania przepisu w każdym przypadku, gdy proces kontroli konstytucyjności prawa zmierza w kierunku wydania orzeczenia interpretacyjnego lub zakresowego (**art. 79 ust. 2**).

Projekt przewiduje, że obecność na rozprawie wnioskodawcy, skarżącego lub sądu pytającego jest obowiązkowa. W razie niestawiennictwa prawidłowo zawiadomionych: wnioskodawcy, skarżącego lub sądu pytającego, Trybunał odracza sprawę albo umarza postępowanie (**art. 80 ust. 3 i 4**). Projekt przewiduje w tym zakresie zmianę, gdyż obowiązujące ustawodawstwo dopuszczało rozpoznanie sprawy pod nieobecność sądu pytającego. Argumentowano, że brak konieczności stawienia się przed Trybunałem będzie zachęcał sąd do zadania pytania prawnego, a w postępowaniu przed Trybunałem sąd nie będzie narażony na pytania dotyczące istoty zawisłej przed nim sprawy. Konstytucyjną przesłanką dotyczącą wystąpienia z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego są wątpliwości konstytucyjne, które pojawiły się w sprawie zawisłej przed sądem i od rozstrzygnięcia których uzależnione jest rozstrzygnięcie przez sąd sprawy indywidualnej. Jeżeli sąd dostrzeże takie wątpliwości i zdecyduje się na sformułowanie pytania prawnego, to rzetelność procesu kontroli konstytucyjności prawa i powaga Trybunału wymagają, by sąd pytający przedstawił swoje wątpliwości na rozprawie. Przedmiotem rozprawy nie mogą być oczywiście wątki związane z rozpatrywaną przez sąd sprawą indywidualną. Zgodnie z projektem (**art. 60 ust. 1 i 2**) sąd pytający zwolniony jest z obowiązku przedstawiania szczegółowych wyjaśnień dotyczących sprawy, a jego rola procesowa ogranicza się do przedstawienia wątpliwości konstytucyjnych sformułowanych w pytaniu prawnym. Uczestnictwo w rozprawie przed Trybunałem Konstytucyjnym nie narusza zatem zasad niezależności i niezawisłości sądu pytającego w zakresie zawisłej przed nim sprawy. Możliwość przysłuchiwania się jej przebiegowi, zwłaszcza stanowiskom podmiotów odpowiedzialnych za wydanie kwestionowanego aktu normatywnego, może wyjaśnić wiele wątpliwości sądu pytającego.

Projekt przyjmuje zasadę, że nieobecność na rozprawie innych prawidłowo zawiadomionych uczestników postępowania – poza wnioskodawcą, skarżącym lub sądem pytającym – nie wstrzymuje rozpoznania sprawy (**art. 80 ust. 5**). Trybunał zobowiązany jest odroczyć rozprawę, gdy wystąpią nieprawidłowości w doręczeniu zawiadomienia o rozprawie do uczestników postępowania lub z innych ważnych powodów.

W toku rozprawy przewodniczący składu orzekającego kieruje rozprawą i wydaje zarządzenia niezbędne dla utrzymania powagi i porządku na rozprawie. Od zarządzeń przewodniczącego uczestnikom postępowania przysługuje odwołanie do składu orzekającego (**art. 82**).

Z przebiegu rozprawy sporządza się protokół. Projekt przewiduje możliwość sporządzenia protokołu w formie pisemnej, a także – analogicznie do regulacji obowiązującej w sądach powszechnych – poprzez rejestrację dźwięku albo obrazu i dźwięku (**art. 83**). Dotychczasowe ustawodawstwo nie przewidywało możliwości sporządzania protokołu rozprawy przed Trybunałem Konstytucyjnym w formie zapisu obrazu i dźwięku. Forma ta jest jednak powszechnie przyjęta w sądownictwie, dlatego należy ją uwzględnić także w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym (**art. 83 ust. 6**).

Jeżeli Trybunał uzna sprawę za dostatecznie wyjaśnioną, to zamyka rozprawę. W sprawach, w których ustawa nie wymaga rozpoznania na rozprawie, Trybunał rozpoznaje sprawę na posiedzeniu (**art. 85**).

Przepisy **art. 86 i 87 (oddział 9)** określają podstawy do umorzenia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Zgodnie z tymi przepisami Trybunał na posiedzeniu niejawnym może umorzyć postępowanie, jeśli wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne, na skutek cofnięcia wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej bądź jeżeli akt będący przedmiotem kontroli utracił moc obowiązującą (z zastrzeżeniem **art. 86 ust. 3**).

Projekt utrzymuje regulację, zgodnie z którą wnioski złożone przez grupę posłów lub senatorów po zakończeniu kadencji Sejmu i Senatu ulegają zawieszeniu na okres 6 miesięcy. Po upływie tego terminu, jeżeli wniosek nie uzyska ponownie poparcia grupy posłów lub senatorów, Trybunał wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania (**art. 87**).

Kolejne jednostki redakcyjne rozdziału 4 projektu – tj. oddziały od 10 do 13 – zawierają przepisy szczególne określające zasady rozpoznania przez Trybunał Konstytucyjny spraw wszczętych skargą konstytucyjną (**art. 88–91**), spraw dotyczących sporów kompetencyjnych (**art. 92 i 93**),

oceny zgodności celów i działalności partii politycznych z Konstytucją (**art. 94–98**) oraz stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu Prezydenta RP (**art. 99–103**). Regulacja projektu zawarta we wskazanych oddziałach odpowiada co do zasady regulacjom zawartym w dotychczasowym ustawodawstwie.

3.2.6. Rozdział – Orzeczenia Trybunału

W rozdziale 5 projektu „Orzeczenia Trybunału” (**art. 104–115**) określa się zasady dotyczące trybu podejmowania, sposobu uzasadniania oraz trybu ogłaszania i publikowania rozstrzygnięć Trybunału.

Orzeczenia Trybunału mogą mieć formę wyroku lub postanowienia (**art. 104**). Każde z orzeczeń zostaje wydane po przeprowadzeniu niejawnego narady składu orzekającego (**art. 105**). Orzeczenie zapada większością głosów, przedstawianych kolejno przez sędziów wedle ich starszeństwa (**art. 106**). Sędzia, który nie zgadza się z orzeczeniem lub jego uzasadnieniem, może zgłosić zdanie odrębne.

Trybunał wydaje wyroki w sprawach wskazanych w **art. 108 ust. 1 pkt 1–6**, natomiast postanowienia w sprawach wskazanych w **art. 108 ust. 2 pkt 1–4** projektu. Wymaganie dotyczące niezbędnych elementów orzeczenia Trybunału formułuje **art. 109** projektu.

Orzeczenie sporządzone w formie pisemnej ogłasza się uczestnikom postępowania. W czasie ogłaszania wyroku wszyscy obecni na sali rozpraw, z wyjątkiem składu orzekającego, stoją (**art. 113**). Wyroki Trybunału Konstytucyjnego podlegają ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw (**art. 114**).

Regulacja dotycząca zasad wydawania, uzasadniania oraz ogłaszania i publikacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego nawiązuje do ukształtowanej praktyki orzeczniczej Trybunału. Projekt nie wprowadza w tym zakresie istotnych zmian. Przypadki odmawiania publikacji wyroków Trybunału, mające miejsce w latach 2016–2018, należy traktować jako działania sprzeczne z prawem, które nie dają jednak podstaw do tego, by w sposób zasadniczy zmieniać zasady ogłaszania i publikacji wyroków Trybunału Konstytucyjnego.

3.2.7. Rozdział – Koszty postępowania

Rozdział 6 projektu (art. 116–118) reguluje kwestie kosztów postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Także w tym przypadku regulacja zawarta w projekcie odpowiada co do zasady dotychczasowemu sposobowi rozliczania kosztów postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Koszty te ponosi Skarb Państwa.

3.2.8. Rozdział – Kancelaria Trybunału

W rozdziale 6 projektu „Kancelaria Trybunału” (art. 119–127) zawarte są przepisy dotyczące ustroju oraz zasad i trybu funkcjonowania Kancelarii Trybunału Konstytucyjnego.

Projekt ustawy odstępuje od przyjętego w obowiązujących przepisach wewnętrznego podziału na Kancelarię Trybunału oraz na Biuro Służby Prawnej Trybunału Konstytucyjnego, przywracając obowiązującą do 2015 r. jednolitą strukturę Biura Trybunału Konstytucyjnego. Siłą rzeczy regulacja zawarta w projekcie nawiązuje do ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z roku 1997. Projekt reguluje najistotniejsze kwestie związane z ustrojem i zasadami funkcjonowania Kancelarii Trybunału Konstytucyjnego, w pozostałych kwestiach odsyłając do Statutu Kancelarii nadanego uchwałą Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału.

Kancelarię Trybunału kieruje Szef Kancelarii powołany uchwałą Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego (**art. 120**). Szef Kancelarii jest przełożonym służbowym wszystkich pracowników Kancelarii, a jego szczegółowe zadania i kompetencje określa **art. 121** projektu.

Do pracowników Kancelarii w sposób jednolity stosuje się ustawę o pracownikach urzędów państwowych. Tym samym projekt odchodzi od wewnętrznego podziału pracowników na pracowników Kancelarii i Biura Służby Prawnej, do których obecnie stosuje się odpowiednio ustawę o pracownikach państwowych albo ustawę o pracownikach sądów i prokuratur (**art. 122 i art. 123**).

Projekt stwarza możliwości awansu zawodowego prawników pracujących w Kancelarii Trybunału i ich rozwoju w zawodach prawniczych, dając podstawę – w związku z określonym stażem pracy i nabytym doświadczeniem zawodowym – do ubiegania się o wpis na listę adwokatów, radców prawnych, powołanie na stanowisko asesora komorniczego czy radcy Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa bądź do przystąpienia do egzaminu sędziowskiego (**art. 123**).

Przepisy **art. 126** i **art. 127** zawierają niezbędne regulacje dotyczące zasad przetwarzania danych osobowych przez Kancelarię Trybunału Konstytucyjnego.

Zasady oraz tryb przeprowadzenia zmian w zakresie funkcjonowania Kancelarii Trybunału i Biura Służby Prawej Trybunału, utworzonych na podstawie przepisów dotychczasowych oraz organizacji Kancelarii opartej na niniejszej ustawie, określa ustawa – Przepisy wprowadzające ustawę o Trybunale Konstytucyjnym.

3.2.9. Rozdział – Przepis końcowy

Zgodnie z **art. 128** ustawa wchodzi w życie w terminie określonym w ustawie – Przepisy wprowadzające ustawę o Trybunale Konstytucyjnym.

4. Informacja na temat przeprowadzonych konsultacji społecznych

Projekt ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, podobnie jak projekt ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Trybunale Konstytucyjnym, ma szczególny charakter, gdyż przygotowany został przez środowiska eksperckie i społeczne, poczuwające się do obowiązku podjęcia wszelkich możliwych działań zmierzających do przywrócenia w Rzeczypospolitej Polskiej standardów praworządności, wynikających z zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji), a zakwestionowanych w praktyce funkcjonowania władzy politycznej po wyborach parlamentarnych w 2015 r. Idea przywrócenia rudymetów państwa prawa w zakresie dotyczącym Trybunału Konstytucyjnego nie narodziła się w gabinetach

partyjnych, ale w konkluzjach konferencji naukowej, pt. *Jak przywrócić państwo prawa?*, zorganizowanej 14 i 15 stycznia 2019 r. przez Forum Idei Fundacji im. Stefana Batorego¹². Podjęta wówczas inicjatywa zaowocowała blisko 3-letnim procesem przygotowania przedłożonych obecnie Sejmowi projektów ustaw, nad którymi pracowali członkowie Zespołu Ekspertów Prawnych Fundacji im. Stefana Batorego: 17 przedstawicieli nauk prawnych z zakresu prawa konstytucyjnego, teorii i filozofii prawa, prawa międzynarodowego, prawa cywilnego oraz praw człowieka.

Efektom tych prac są projekty w pełnym znaczeniu tych słów społeczne, eksperckie i apolityczne, będące wynikiem prac i konsultacji realizowanych w latach 2020–2022. W doświadczeniach dotychczasowego okresu funkcjonowania III Rzeczypospolitej trudno znaleźć projekt ustawy, który przygotowany byłby z porównywalnie wysokim stopniem partycypacji eksperckiej oraz zachowaniem standardów prawidłowej legislacji.

W 2022 r. projekt został przedstawiony opinii publicznej¹³. Od tego czasu był on przedmiotem rozległych i długotrwałych konsultacji publicznych i eksperckich, obejmujących udział specjalistów z zakresu prawa konstytucyjnego oraz organizacji skupiających osoby wykonujące zawody prawnicze, podejmujące działania na rzecz ochrony standardów demokratycznego państwa prawnego. Poszczególne rozwiązania normatywne proponowane w projekcie były także przedmiotem konferencji naukowych oraz cyklu debat organizowanych przez środowisko konstytucjonalistów pod auspicjami Uniwersytetu Jagiellońskiego¹⁴. Liczne uwagi zgłoszone w toku konsultacji publicznych wpłynęły na ostateczny kształt projektu.

Projekt został następnie przedstawiony publicznie organizacjom społeczeństwa obywatelskiego, które mogły wyrazić dla niego swoje poparcie. Projekt uzyskał poparcie następujących organizacji społecznych (48): Stowarzyszenie Prokuratorów „Lex Super Omnia”, Stowarzyszenie Sędziów Polskich

¹² Zob. A. Smolar [w:] *Jak przywrócić państwo prawa?*, red. T. Zalasieński, Warszawa 2019, s. 10.

¹³ Zob. Społeczny projekt ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, Forum Idei, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2022.

¹⁴ Szerszy opis przebiegu konsultacji – zob. S. Patyra, T. Zalasieński, *Trybunał Konstytucyjny jako strażnik Konstytucji – stan obecny i wnioski de lege ferenda*, „Przegląd Konstytucyjny” 2023/2, s. 35–51.

„Iustitia”, Stowarzyszenie Sędziów „Themis”, Akcja Demokracja, „Czarny Bocian” Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju, European Fem Institute, Forum Ruchu Europejskiego, Fundacja 4up! Pomoc żywnościowa, Fundacja dla Polski, Fundacja Juniper, Fundacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny (FEDERA), Fundacja Panoptykon, Fundacja Pole Dialogu, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Fundacja SmartSteps, Fundacja Stocznia, Fundacja „Trampolina”, Fundacja Varia Poznania, Fundacja Wolne Sądy, Fundacja Wolności, Fundacja Wolności Gospodarczej, Fundacja Wolność od Religii, Fundusz Lokalny Masywu Śnieżnika, Green REV Institute, Inicjatywa „Nasz Rzecznik”, Inicjatywa Wolne czwartki, Instytut Prawa i Społeczeństwa (INPRIS), Komitet Obrony Demokracji, Małopolskie Towarzystwo Oświatowe (MTO), Monitor Konstytucyjny – Konstytucja, Państwo, Prawo (monitorkonstytucyjny.eu), Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych, Opolskie Towarzystwo Przyrodnicze, Ostrowski Spacer Protestacyjny „Łańcuch Światła”, Otwarta Rzeczpospolita – Stowarzyszenie przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii, Postomińskie Stowarzyszenie „Razem lepiej”, „Społem” Powszechna Spółdzielnia Spożywców „Robotnik” w Zamościu, Równi w Różnorodności (organizacja ogólnouniwersytecka na Uniwersytecie Wrocławskim), SHDK RP Klub HDK im. dr. Adama Bilika przy ArcelorMittal Poland SA w Dąbrowie Górniczej, Sieć Obywatelska Watchdog Polska, Stowarzyszenie Europejska Demokracja – Nadzieja i Otwartość (SEDNO), Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Stowarzyszenie Kampania Przeciw Homofobii, Stowarzyszenie „Kobiety Słupsk”, Stowarzyszenie Nasze Imaginarium, Stowarzyszenie Order 2.0, Stowarzyszenie „Skwer Władysława Bartoszewskiego”, Stowarzyszenie Wolność Równość Demokracja, stowarzyszenie zwykłe „Obywatelski Toruń”.

5. Przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe i prawne

Proponowany projekt ustawy służy wywołaniu daleko idących skutków w każdej z wymienionych sfer:

- 1) ustrojowej – uchwalenie proponowanej regulacji pozwoli na odwołanie systemu kontroli konstytucyjności prawa w kształcie przewidzianym w Konstytucji oraz stworzenie podstaw dla jego prawidłowego funkcjonowania w dłuższej perspektywie;

- 2) społecznej – uchwalenie proponowanej regulacji spowoduje przywrócenie poczucia bezpieczeństwa prawnego obywateli, likwidując wątpliwości co do statusu Trybunału i wydawanych przez ten organ rozstrzygnięć dotyczących zarówno podstawowych aktów normatywnych, kształtujących porządek prawny w Rzeczypospolitej Polskiej, jak również w obszarze ochrony indywidualnych wolności i praw jednostki, gwarantowanych przez Konstytucję;
- 3) gospodarczej – uchwalenie proponowanej regulacji w istotny sposób przyczyni się do zapewnienia stanu pewności obrotu gospodarczego, w szczególności w odniesieniu do rozstrzygnięć Trybunału, podejmowanych w sprawach indywidualnych, tj. w trybie skargi konstytucyjnej i odpowiedzi na pytania prawne sądów dotyczące zasady wolności działalności gospodarczej, prawa własności czy też obowiązków przedsiębiorców wobec państwa w odniesieniu do sfery fiskalnej oraz ingerencji administracji w obszarze wolności działalności gospodarczej;
- 4) finansowej – uchwalenie proponowanej regulacji w istotny sposób przyczyni się do realizacji tzw. kamieni milowych warunkujących uzyskanie przez Rzeczpospolitą Polską pełnej puli środków unijnych przysługujących jej w ramach Krajowego Planu Odbudowy po pandemii COVID-19;
- 5) prawnej – uchwalenie proponowanej regulacji w istotny sposób przyczyni się do przywrócenia w Rzeczypospolitej Polskiej standardu kontroli konstytucyjności prawa, służącego realizacji normy z art. 8 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którą Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej.

6. Oświadczenie w sprawie ewentualnych kosztów wprowadzenia projektowanej ustawy w życie dla budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego

Projekt ustawy nie pociąga za sobą obciążeń budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

7. Oświadczenie o zgodności projektu ustawy z prawem Unii Europejskiej

Projekt ustawy jest zgodny z prawem Unii Europejskiej, w szczególności w odniesieniu do wynikających z traktatów i orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej standardów praworządności, niezależności sądów i niezawisłości sędziów, a także prawa do sądu.

**PROJEKT USTAWY – PRZEPISY
WPROWADZAJĄCE USTAWĘ
O TRYBUNALE KONSTYTUCYJNYM
Z DNIA 8 STYCZNIA 2024 R.**

Ustawa

Przepisy wprowadzające ustawę o Trybunale Konstytucyjnym

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. Ustawa z dnia ... o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. poz. ...) wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia niniejszej ustawy.

Rozdział 2

Zmiany w przepisach

Art. 2. W ustawie z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora (Dz.U. z 2022 r. poz. 1339 ze zm.) art. 30 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W okresie wykonywania mandatu posłowie i senatorowie nie mogą wykonywać pracy na podstawie stosunku pracy: w Kancelarii Sejmu, w Kancelarii Senatu, w Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, w Kancelarii Trybunału Konstytucyjnego, w Najwyższej Izbie Kontroli, w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich, w Biurze Rzecznika Praw Dziecka, w Biurze Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, w Krajowym Biurze Wyborczym, w Państwowej Inspekcji Pracy, w administracji rządowej i samorządu terytorialnego – z wyjątkiem stosunku pracy z wyboru – oraz nie mogą wykonywać pracy w charakterze sędziego, asesora sądowego i prokuratora, pracownika

administracyjnego sądu i prokuratury, a także nie mogą pełnić zawodowej służby wojskowej.”

Art. 3. W ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1215) art. 43 otrzymuje brzmienie:

„Art. 43. Tryb postępowania w sprawach, o których mowa w art. 42, określa ustawa z ... o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. poz. ...).”

Art. 4. W ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz.U. z 2023 r. poz. 1090) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 8 ust. 3 i 4 otrzymują brzmienie:

„3. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, Szef Kancelarii Prezydenta, Szef Kancelarii Sejmu, Szef Kancelarii Senatu, Prezes Trybunału Konstytucyjnego, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prezes Narodowego Banku Polskiego, Przewodniczący Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Główny Inspektor Pracy, Prezes Polskiej Akademii Nauk, Kierownik Krajowego Biura Wyborczego oraz Rzecznik Ubezpieczonych składają oświadczenie, o którym mowa w ust. 1, Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego składa oświadczenie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej.

4. Do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, Prezesa Rady Ministrów, Wicemarszałka Sejmu, Wicemarszałka Senatu, Wiceprezesa Rady Ministrów, Prezesa Trybunału Konstytucyjnego, Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego, Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, Wiceprezesa Najwyższej Izby Kontroli, Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich, Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego, Wiceprezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Prezesa Sądu Najwyższego, Prezesa Narodowego Banku Polskiego, Pierwszego Zastępcy Prezesa Narodowego Banku Polskiego oraz Wiceprezesa Narodowego Banku Polskiego – przepisu ust. 2 nie stosuje się.”;

2) w art. 10 ust. 5 otrzymuje brzmienie:

„5. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, Szef Kancelarii Prezydenta, Szef Kancelarii Sejmu, Szef Kancelarii Senatu, Prezes Trybunału Konstytucyjnego, Prezes Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznik Praw Obywatelskich, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prezes Narodowego Banku Polskiego, Przewodniczący Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Główny Inspektor Pracy, Prezes Polskiej Akademii Nauk, Kierownik Krajowego Biura Wyborczego oraz Rzecznik Ubezpieczonych składają oświadczenie, o którym mowa w ust. 1, Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, który dokonuje analizy zawartych w nim danych. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego składa oświadczenie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, który dokonuje analizy zawartych w nim danych.”

Art. 5. W ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o pracownikach sądów i prokuratury (Dz.U. z 2018 r. poz. 577) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 skreśla się pkt 3;

2) art. 14a–18 otrzymują brzmienie:

„Art. 14a. Podwyższenie wynagrodzeń urzędników i innych pracowników sądów i prokuratury następuje w terminach i na zasadach określonych dla pracowników państwowej sfery budżetowej nieobjętych mnożnikowymi systemami wynagrodzeń.

Art. 15. Urzędnikowi i innemu pracownikowi sądu lub prokuratury przysługuje dodatek za wieloletnią pracę w wysokości wynoszącej po 5 latach pracy 5% miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego. Dodatek ten wzrasta o 1% za każdy dalszy rok pracy aż do osiągnięcia 20% miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego.

Art. 16. Za wieloletnią pracę urzędnik i inny pracownik sądu lub prokuratury otrzymuje nagrodę jubileuszową w wysokości:

- 1) po 20 latach pracy – 75% wynagrodzenia miesięcznego;
- 2) po 25 latach pracy – 100% wynagrodzenia miesięcznego;
- 3) po 30 latach pracy – 150% wynagrodzenia miesięcznego;
- 4) po 35 latach pracy – 200% wynagrodzenia miesięcznego;
- 5) po 40 latach pracy – 300% wynagrodzenia miesięcznego;
- 6) po 45 latach pracy – 400% wynagrodzenia miesięcznego.

Art. 17. Urzędnikowi albo innemu pracownikowi sądu lub prokuratury, którego stosunek pracy ustał w związku z przejściem na rentę z tytułu niezdolności do pracy lub na emeryturę, przysługuje jednorazowa odprawa w wysokości:

- 1) dwumiesięcznego wynagrodzenia – po 10 latach pracy w sądzie lub prokuraturze;
- 2) trzymiesięcznego wynagrodzenia – po 15 latach pracy w sądzie lub prokuraturze;
- 3) sześciomiesięcznego wynagrodzenia – po 20 latach pracy w sądzie lub prokuraturze.

Art. 18. W sprawach nieuregulowanych niniejszą ustawą do urzędników i innych pracowników sądów i prokuratury stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1917), a w sprawach nieuregulowanych także w tej ustawie – przepisy ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2023 r. poz. 1465).”

Rozdział 3

Przepisy uchylające, przejściowe, dostosowujące i końcowe

Art. 6. 1. Tracą moc:

- 1) ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1422);
- 2) ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 2393), z wyjątkiem przepisów, o których mowa w ust. 2;
- 3) ustawa z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 2074 ze zm.).

2. Przepisy art. 16–32 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 2393) tracą moc z dniem następującym po upływie 18 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1.

Art. 7. 1. Wyroki Trybunału Konstytucyjnego, zwanego dalej „Trybunałem”, wydane w składzie orzekającym, w którym zasiadała osoba powołana na stanowisko sędziego Trybunału z naruszeniem ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. poz. 1064 ze zm.) oraz wyroków Trybunału Konstytucyjnego z 3 grudnia 2015 r. o sygn. K 34/15 (Dz.U. poz. 2129) i z 9 grudnia 2015 r. o sygn. K 35/15 (Dz.U. poz. 2147), a także osoba powołana na jej miejsce, zwana dalej łącznie „osobą nieuprawnioną do orzekania”, nie wywołują skutków określonych w art. 190 ust. 1 i ust. 3 Konstytucji.

2. Postanowienia, o których mowa w art. 103 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, wydane w składzie orzekającym, w którym zasiadała osoba nieuprawniona do orzekania, nie wywołują skutków prawnych.

3. Wszelkie czynności procesowe dokonane w postępowaniach przed Trybunałem zakończonych orzeczeniami, o których mowa w ust. 1 i 2, wymagają powtórzenia.

4. Jeżeli na podstawie wyroku, o którym mowa w ust. 1, wydanego w postępowaniu wszczętym wnioskiem, skargą konstytucyjną lub pytaniem prawnym sądu, wznowiono postępowanie lub wydano wyrok lub decyzję administracyjną w sprawie indywidualnej, uznaje się, że skutki dotyczące rozstrzygnięć Trybunału, określone w ust. 1, nie mają wpływu na ważność rozstrzygnięcia w sprawie indywidualnej.

5. W terminie 1 miesiąca od dnia wejścia w życie ustawy Trybunał sporządza i podaje do wiadomości publicznej listę wyroków i postanowień, o których mowa w ust. 1 i 2.

Art. 8. 1. Postanowienia Trybunału wydane na podstawie art. 59 i art. 61 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w składzie, w którym zasiadała osoba nieuprawniona do orzekania, pozostają w mocy.

2. Jeżeli postanowienie, o którym mowa w ust. 1, dotyczyło sprawy wszczętej skargą konstytucyjną, skarżący może ponownie wnieść skargę konstytucyjną w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

Art. 9. 1. Do postępowań przed Trybunałem wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, z zastrzeżeniem ust. 2, stosuje się przepisy dotychczasowe.

2. Do postępowań przed Trybunałem wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy, o której mowa w ust. 1, w których w składzie orzekającym zasiadała osoba nieuprawniona do orzekania, stosuje się przepisy niniejszej ustawy.

3. Czynności procesowe dokonane w postępowaniach, o których mowa w ust. 2, wymagają powtórzenia.

Art. 10. W zakresie dotyczącym rodzajów czynów dyscyplinarnych sędziów Trybunału oraz sędziów Trybunału w stanie spoczynku popełnionych przed wejściem w życie ustawy, o której mowa w art. 1, a także orzekanych za te czyny kar dyscyplinarnych, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Art. 11. 1. Od dnia wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, obowiązki Prezesa Trybunału Konstytucyjnego wykonuje sędzia o najdłuższym stażu sędziowskim w Trybunale Konstytucyjnym.

2. W terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału Konstytucyjnego i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego. Przepisy ustawy, o której mowa w ust. 1, dotyczące wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału Konstytucyjnego oraz Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego stosuje się odpowiednio.

Art. 12. 1. Sędzia Trybunału, którego kadencja rozpoczęła się przed dniem wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, może w terminie miesiąca od dnia jej wejścia w życie złożyć Prezesowi Trybunału oświadczenie, że w związku z wprowadzeniem w trakcie trwania jego kadencji nowych zasad realizacji obowiązków sędziego Trybunału przechodzi w stan spoczynku, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Możliwość przejścia w stan spoczynku z przyczyn określonych w ust. 1 nie dotyczy osoby nieuprawnionej do orzekania.

3. Przejście sędziego Trybunału w stan spoczynku, o którym mowa w ust. 1, następuje pierwszego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym złożono oświadczenie o przejściu w stan spoczynku.

Art. 13. 1. Z dniem następującym po upływie 18 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, znosi się Kancelarię Trybunału i Biuro Służby Prawnej Trybunału, utworzone na podstawie ustawy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 3.

2. Do dnia, o którym mowa w ust. 1, Kancelaria Trybunału i Biuro Służby Prawnej Trybunału realizują zadania na podstawie przepisów dotychczasowych.

3. Z dniem następującym po dniu, o którym mowa w ust. 1, tworzy się Kancelarię Trybunału Konstytucyjnego w rozumieniu ustawy, o której mowa w art. 1.

4. Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału powołuje w terminie miesiąca od dnia wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, Szefa Kancelarii Trybunału i powierza mu obowiązki związane z likwidacją Kancelarii Trybunału i Biura Służby Prawnej Trybunału, utworzonych na podstawie przepisów ustawy, o której mowa w art. 6 ust.1 pkt 3, oraz obowiązki związane z organizacją Kancelarii Trybunału utworzonej na podstawie przepisów ustawy, o której mowa w art. 1, a także określa zakres jego obowiązków i wynagrodzenie.

5. Z dniem powołania Szefa Kancelarii Trybunału, o którym mowa w ust. 4, znosi się stanowiska Dyrektora Kancelarii Trybunału oraz Dyrektora Biura Służby Prawnej Trybunału, w rozumieniu ustawy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2.

Art. 14. 1. Pracownicy Kancelarii Trybunału i Biura Służby Prawnej Trybunału zachowują uprawnienia i wykonują obowiązki pracownicze zgodnie z zakresem wynikającym z dotychczasowych aktów, na podstawie których powstał ich stosunek pracy do dnia:

- 1) następującego po upływie 18 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, jeżeli przyjęli proponowane warunki pracy i płacy na dalszy okres w związku z likwidacją Biura Trybunału;

- 2) wygaśnięcia stosunku pracy, o którym mowa w ust. 2;
 - 3) rozwiązania stosunku pracy, o którym mowa w ust. 4.
2. Stosunki pracy z pracownikami, o których mowa w ust. 1 pkt 2, wygasają z dniem następującym po upływie 18 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, jeżeli:
- 1) do dnia następującego po upływie 15 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, nie zostaną im zaproponowane nowe warunki pracy i płacy na dalszy okres w związku z likwidacją Kancelarii Trybunału i Biura Służby Prawnej Trybunału;
 - 2) odmówią przyjęcia nowych warunków pracy i płacy zaproponowanych im w związku z likwidacją Kancelarii Trybunału i Biura Służby Prawnej Trybunału.
3. Pracodawca powiadamia na piśmie pracownika, o którym mowa w ust. 2, o terminie wygaśnięcia stosunku pracy albo o skutkach nieprzyjęcia nowych warunków pracy i płacy w związku z likwidacją Kancelarii Trybunału i Biura Służby Prawnej Trybunału.
4. Wcześniejsze rozwiązanie stosunku pracy przez pracodawcę może nastąpić za wypowiedzeniem.
5. Pracownikom Kancelarii Trybunału i Biura Służby Prawnej Trybunału, których stosunek pracy wygasa lub ulega rozwiązaniu, przysługuje odprawa pieniężna ustalana na zasadach określonych w art. 8 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (Dz.U. z 2018 r. poz. 1969 ze zm.).

Art. 15. Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału w terminie do dnia następującego po upływie 18 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1, uchwała regulamin Trybunału oraz Statut Kancelarii Trybunału.

Art. 16. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia jej ogłoszenia, z wyjątkiem art. 2, który wchodzi w życie z dniem następującym po upływie 18 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 1.

UZASADNIENIE PROJEKTU USTAWY – PRZEPISY WPROWADZAJĄCE USTAWĘ O TRYBUNALE KONSTYTUCYJNYM

1. Potrzeba i cel uchwalenia ustawy

Zmiany statusu prawnego Trybunału Konstytucyjnego (dalej także jako: **Trybunał**), zainicjowane pod koniec 2015 r. uchwaleniem przez Sejm, w nocy z 23 na 24 grudnia, nowelizacji ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, a także praktyka ich stosowania w następnych latach zdeformowały Trybunał, co skutkowało utratą przez ten organ zdolności do realizacji konstytucyjnej funkcji strażnika nadrzędności Konstytucji, zasad demokratycznego państwa prawnego, a w konsekwencji również organu stojącego na straży ochrony wolności i praw jednostki.

W obecnym składzie Trybunału Konstytucyjnego zasiadają osoby nieuprawnione do orzekania, ponieważ ich wybór do Trybunału nastąpił z naruszeniem postanowień Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (dalej: **Konstytucja**). Twierdzenie to znajduje oparcie w wyrokach Trybunału Konstytucyjnego: z 9 grudnia 2015 r. (K 35/15) oraz z 9 marca 2016 r. (K 47/15), jak również w wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: **ETPCz**) z 7 maja 2021 r. w sprawie Xero Flor przeciwko Polsce (4907/18) wskazującym, że obecność w składzie Trybunału osób nieuprawnionych do orzekania narusza art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W efekcie szereg orzeczeń wydanych przez Trybunał pod rządami aktualnie obowiązujących przepisów ustawowych nie wywołuje skutków prawnych określonych

w art. 190 ust. 1 i ust. 3 Konstytucji, co potwierdza m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 września 2021 r. (I KZ 29/21).

Stan chaosu ustrojowego wywołany wprowadzonymi regulacjami spotęgowany został niezgodnym z Konstytucją (art. 194 ust. 2) powołaniem Prezesa i Wiceprezesa Trybunału, co zostało stwierdzone wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 7 listopada 2016 r. (K 44/16). Nadmienić należy, że drugą z wymienionych funkcji pełniła osoba nieuprawniona do orzekania w Trybunale.

Z uwagi na jednoznaczne polityczne zaangażowanie większości sędziów wybranych do Trybunału po wyborach parlamentarnych z 2015 r., nie wyłączając osób wykonujących odpowiednio funkcje Prezesa i Wiceprezesa tego organu, Trybunał Konstytucyjny w obecnym składzie personalnym i praktyce działania stał się *par excellence* instytucją polityczną, która pod pozorem kontroli konstytucyjności prawa legalizuje akty prawne niezgodne z podstawowymi wartościami wyrażonymi w Konstytucji z 2 kwietnia 1997 r. W efekcie Trybunał w obecnym składzie nie tylko nie realizuje standardu niezależności, ale również nie spełnia wymogu bezstronności w orzekaniu w konkretnych sprawach. Jaskrawym przykładem wskazanego stanu jest przede wszystkim udział w składach orzekających Trybunału byłych posłów (K. Pawłowicz, S. Piotrowicz) aktywnie zaangażowanych w okresie pełnienia mandatu parlamentarnego w prace nad ustawami poddanymi następnie kontroli konstytucyjności przed Trybunałem.

Co więcej, organ ten nie tylko legalizuje bezprawie, ale wykorzystywany jest również do kreowania nowego stanu prawnego z pominięciem demokratycznych procedur parlamentarnego procesu ustawodawczego. Dowodzi tego m.in. wyrok Trybunału z 22 października 2020 r. (K 1/20) podważający konstytucyjność niekwestionowanej od 1993 r. przesłanki dopuszczalności przerywania ciąży, zatem w istocie wprowadzający nowe, restrykcyjne prawo antyaborcyjne, a także wyrok z 15 kwietnia 2021 r. (K 20/20) w sprawie ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, kreujący nieznaną zarówno Konstytucji, jak i ustawie formułę przerywania ciągłości funkcjonowania tego organu konstytucyjnego wraz z upływem okresu jego kadencji, mimo braku wyboru

przez Sejm i Senat jego następcy. W praktyce funkcjonowania Trybunał jest również wykorzystywany jako narzędzie w prawnym konflikcie pomiędzy władzą wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej a Unią Europejską. Mimo braku podstaw formalnych i merytorycznych Trybunał podejmuje rozstrzygnięcia jednoznacznie kwestionujące obowiązek respektowania wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wyrok z 7 października 2021 r., K 3/21), pogłębiając tym samym chaos prawny godzący w zasadę zaufania obywateli do państwa i tworzonego przezeń prawa, tj. jedną z podstawowych wartości demokratycznego państwa prawnego.

Podporządkowanie Trybunału interesom politycznym, a w istocie poleceniom partyjnych liderów większościowej koalicji sejmowej w latach 2015–2023, doprowadziło do utraty przez ten organ zdolności do realizacji konstytucyjnej funkcji strażnika nadrzędności Konstytucji, zasad demokratycznego państwa prawnego, a w konsekwencji również organu stojącego na straży ochrony wolności i praw jednostki. Z uwagi na jednoznacznie polityczne zaangażowanie większości sędziów oraz osób niebędących sędziami, wybranych do Trybunału po wyborach parlamentarnych z 2015 r., Trybunał stał się *par excellence* instytucją polityczną, która pod pozorem kontroli konstytucyjności prawa legalizuje akty prawne niezgodne z podstawowymi wartościami wyrażonymi w Konstytucji. W aktualnym składzie personalnym organ ten nie tylko nie realizuje standardu niezależności, ale ponadto nie spełnia wymogu bezstronności w orzekaniu w konkretnych sprawach.

Stan ten potwierdza swoisty dialog prowadzony pomiędzy ETPCz a Trybunałem Konstytucyjnym. W wyroku Xero Flor przeciwko Polsce ETPCz stwierdził, że Sejm RP VIII kadencji oraz Prezydent RP naruszyli fundamentalną zasadę wyborów sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Sejm RP VIII kadencji dokonał wyboru trzech osób na stanowiska sędziów TK, które były już obsadzone przez sędziów wybranych przez Sejm poprzedniej kadencji. Natomiast Prezydent RP odmówił odebrania przysięgi od trzech sędziów wybranych przez Sejm poprzedniej kadencji, a następnie przyjął przysięgę od tzw. sędziów grudniowych. W konsekwencji Trybunał orzekł, że poprzez udział w postępowaniu przed Trybunałem jednego z „sędziów grudniowych”

Xero Flor w Polsce sp. z o.o. została pozbawiona prawa do rozpoznania sprawy przez sąd ustanowiony ustawą. Europejski Trybunał Praw Człowieka dodał również, że wybór wskazanej osoby do Trybunału został wypaczony ciężkimi nieprawidłowościami, przez co narusza samą istotę tego prawa. W reakcji na przywołany wyrok ETPCz Trybunał wydał dwa rozstrzygnięcia zmierzające – z inicjatywy Prokuratora Generalnego, a zarazem Ministra Sprawiedliwości – do uniemożliwienia jego stosowania. Nie mając ku temu kompetencji, a zatem bez podstawy prawnej, zakwestionował zgodność z Konstytucją przepisu ujętego w art. 6 ust. 1 zdanie pierwsze EKPCz w zakresie, w jakim umożliwia on skuteczne podnoszenie w skargach indywidualnych do ETPCz nie tylko zarzutu nielegalności funkcjonowania samego Trybunału, ale również zarzutów odnośnie do ustaw dotyczących ustroju sądownictwa¹⁵. Przywołane rozstrzygnięcia nie tylko pogłębiły narastający od 7 lat chaos prawny, ale wprost zakwestionowały konstytucyjną zasadę prawa do sądu oraz niezależności sądów, jak również wskazane wyżej zasady dotyczące miejsca i rangi prawa międzynarodowego w polskim porządku prawnym.

Funkcjonujący obecnie w Rzeczypospolitej Polskiej system kontroli konstytucyjności prawa nie spełnia demokratycznego standardu niezależności Trybunału i niezawisłości jego sędziów. W zakresie kontroli abstrakcyjnej Trybunał nie realizuje funkcji rzeczywistego i efektywnego strażnika wartości konstytucyjnych państwa demokratycznego, natomiast w zakresie kontroli konkretnej nie jest w stanie realizować standardu sądu niezależnego, chroniącego wolności i prawa jednostki.

W konsekwencji skutkuje to znaczącym obniżeniem merytorycznej jakości wydawanych rozstrzygnięć oraz zapaścią organizacyjną tej instytucji. Jest to stan głęboko niepożądany z punktu widzenia przyjętych w Konstytucji wartości ustrojowych, w szczególności zasady demokratycznego państwa prawnego, legalizmu działania organów władzy publicznej oraz niezależności i niezawisłości władzy sądowniczej.

¹⁵ Odpowiednio: rozstrzygnięcie z 24 listopada 2021 r., K 6/21 (Dz.U. poz. 2161) oraz z 10 marca 2022 r., K 7/21 (Dz.U. poz. 643).

Trwający kryzys systemu kontroli konstytucyjności prawa przekłada się na szersze zjawisko kryzysu praworządności w Rzeczypospolitej Polskiej. W procesie jej odbudowy kluczową rolę odgrywa przywrócenie prawidłowego funkcjonowania Trybunału, jako rzeczywistego i efektywnego strażnika wartości konstytucyjnych, wyznaczających rację stanu Rzeczypospolitej Polskiej w systemie państw demokratycznych, w szczególności w strukturach Rady Europy, Unii Europejskiej i Paktu Północnoatlantyckiego.

Celem projektowanej ustawy jest likwidacja stanu dysfunkcyjności systemu kontroli konstytucyjności prawa poprzez przywrócenie właściwego miejsca i rangi Trybunału w demokratycznym systemie organów państwowych. Osiągnięciu tak określonego celu legislacyjnego służyć ma uchwalenie ustaw obejmujących dwie skorelowane ze sobą sfery regulacji:

- a) normatywną – poprzez uchwalenie nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, obejmującej przepisy dotyczące ustroju, organizacji i postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz statusu jego sędziów;
- b) organizacyjno-techniczną – za pomocą uchwalenia odrębnej ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Trybunale Konstytucyjnym, której treść stanowią przepisy dostosowujące Trybunał w jego obecnym kształcie do potrzeb nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym.

2. Szczegółowe zmiany normatywne przewidziane w projekcie ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Trybunale Konstytucyjnym

Pierwszą grupę ujętych w projekcie przepisów stanowią regulacje dostosowujące, wprowadzające zmiany w tych ustawach, które znowelizowane zostały ustawą z dnia 16 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 2393) oraz ustawą z dnia 30 listopada

2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1422).

W **art. 2 projektu** wnioskodawca proponuje wykreślenie z art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora sformułowania „w Biurze Służby Prawnej Trybunału Konstytucyjnego” i zastąpienie go sformułowaniem „w Kancelarii Trybunału Konstytucyjnego”. Proponowana zmiana podyktowana jest potrzebą reorganizacji struktury organizacyjnej Trybunału poprzez likwidację Biura Służby Prawnej i utworzenie jednolitej Kancelarii Trybunału Konstytucyjnego.

Zawarta w **art. 3 projektu** zmiana brzmienia art. 43 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych stanowi konsekwencję przewidzianą w projekcie derogacji ustawy, do której przepis ten odsyłał w dotychczasowym brzmieniu, i zastąpienie jej nową ustawą o Trybunale Konstytucyjnym.

Zmiana brzmienia art. 8 ust. 3 i 4, a w konsekwencji również art. 10 ust. 5 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne sprostada się do przywrócenia obowiązku informowania o prowadzeniu działalności gospodarczej przez współmałżonka Prezesa Trybunału Konstytucyjnego (**art. 4 projektu**). Obowiązek ten został uchylony – w ocenie wnioskodawców bezpodstawnie – przez ustawę z dnia 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego.

W **art. 5 projektu** zakłada nowelizację przepisów ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o pracownikach sądów i prokuratury w zakresie, w jakim przywraca obowiązujący przed zmianami z 2016 r. status pracowników Trybunału Konstytucyjnego jako urzędników państwowych, w miejsce aktualnego statusu pracowników sądów i prokuratury. Propozycja ta skorelowana jest z odpowiednimi przepisami proponowanymi w nowej ustawie o Trybunale Konstytucyjnym.

Druga grupa przepisów proponowanych w projekcie obejmuje regulacje uchylające, przejściowe, dostosowujące i końcowe ściśle związane z pro-

cesem przywracania właściwego miejsca i roli Trybunału Konstytucyjnego w systemie ustrojowym opartym na zasadach demokratycznego państwa prawnego.

Na mocy **art. 6 ust. 1 projektu** ustawy uchyleniu mają ulec dotychczas obowiązujące, a niezgodne z porządkiem konstytucyjnym państwa praworządowego, ustawy kształtujące aktualny status Trybunału Konstytucyjnego. Niezgodność ta, obejmująca w istocie fundamentalne zasady Konstytucji (art. 2; art. 7; art. 10 ust. 1; art. 45 ust. 1; art. 173; art. 178 ust. 1; art. 194 ust. 1 i ust. 2; art. 195 ust. 1), stwierdzona została w przywołanych już wyrokach Trybunału Konstytucyjnego (K 35/15; K 47/15; K 44/16).

W przypadku przepisów art. 16–32 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym projekt przewiduje zachowanie ich mocy obowiązującej przez okres 18 miesięcy od dnia wejścia w życie nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (**art. 6 ust. 2 projektu**). Zdaniem wnioskodawcy wprowadzenie tymczasowego okresu obowiązywania przepisów dotyczących Biura Służby Prawnej oraz Kancelarii Trybunału Konstytucyjnego w ich aktualnym kształcie jest niezbędne dla przeprowadzenia w sposób racjonalny i rzetelny procesu likwidacji tych struktur i zastąpienia ich nową formułą Kancelarii Trybunału Konstytucyjnego bez szkody dla bieżącego funkcjonowania administracji Trybunału.

Intencją wnioskodawcy wyrażoną w **art. 7 projektu** jest unieważnienie orzeczeń wydanych przez Trybunał Konstytucyjny z udziałem osób nieuprawnionych do zasiadania w tym organie. Wybór do składu Trybunału Konstytucyjnego tych osób, a następnie powołanie ich przez Prezydenta Rzeczypospolitej stanowiły początek kryzysu konstytucyjnego, trwającego w Rzeczypospolitej Polskiej nieprzerwanie od listopada 2015 r. Wówczas to, w nocy z 25 na 26 listopada, Sejm przyjął uchwały o nieważności wyboru pięciu sędziów Trybunału dokonanego w poprzedniej kadencji Izby, a następnie na ich miejsce wybrał pięć osób, od których Prezydent Rzeczypospolitej odebrał ślubowanie nocą z 2 na 3 grudnia 2015 r. 3 grudnia 2015 r., w wyroku K 34/15 (Dz.U. poz. 2129), Trybunał Konstytucyjny stwierdził prawidłowość wyboru

trzech spośród pięciu sędziów, których wybór został unieważniony przez Sejm nocą z 25 na 26 listopada 2015 r. Mimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego Prezydent Rzeczypospolitej nadal konsekwentnie odmawiał przyjęcia od nich ślubowania. Z kolei w wyroku z 9 grudnia 2015 r. (K 35/15) Trybunał Konstytucyjny uznał za niezgodne z Konstytucją przepisy, na podstawie których Sejm dokonał wyboru do składu Trybunału osób w miejsce prawidłowo wybranych uprzednio trzech sędziów. Wyrok ten nie został jednak poddany publikacji przez Prezesa Rady Ministrów i nie doszło do jego wykonania. W efekcie w Trybunale Konstytucyjnym zasiadły i orzekały trzy osoby niemające uprawnień do bycia sędzią Trybunału Konstytucyjnego, a następnie w ich miejsce pojawiały się kolejne osoby o takim samym statusie. W odniesieniu do postępowań prowadzonych przez Trybunał Konstytucyjny w sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (dalej: **k.p.c.**), o czym stanowi art. 36 obowiązującej ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym. Zgodnie z art. 379 pkt 4 k.p.c., sprzeczność składu orzekającego z prawem skutkuje nieważnością postępowania. W kwestii niezgodnego ze standardami praworządności i prawa do rzetelnego procesu sądowego składu Trybunału Konstytucyjnego wypowiedział się również Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z 7 maja 2021 r. w przywołanym już wyroku w sprawie Xero Flor przeciwko Polsce (4907/18) oraz w wyroku z 14 grudnia 2023 r. w sprawie M.L. przeciwko Polsce (40119/21), konstatując tym samym naruszenie przez Trybunał Konstytucyjny art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Na gruncie orzecznictwa krajowego niezgodność tę wyeksponował przede wszystkim Sąd Najwyższy w postanowieniu z 16 września 2021 r. (I KZ 29/21), wskazując m.in., że istota mechanizmu kontroli konstytucyjności prawa nie sprowadza się do tego, by: „dowolny organ określić mianem Trybunału Konstytucyjnego, a osoby zasiadające w składzie takiego organu nazwać sędziami Trybunału Konstytucyjnego, ale aby był to Organ opisany w Konstytucji jako Trybunał Konstytucyjny, a zatem spełniający wymogi Konstytucji RP także w aspekcie powołania do niego sędziów”. W postanowieniu siedmioosobowego składu Izby Karnej Sądu Najwyższego stwierdzono wprost, że rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego wydane z udziałem osoby nieuprawnionej do orze-

kania nie wywołuje skutków prawnych (postanowienie z 13 grudnia 2023 r., I KZP 5/23).

Wskazane wyżej okoliczności jednoznacznie przesądzają o tym, że proces przywracania praworządności w Rzeczypospolitej nie może abstrahować od kwestii łamania jej standardów w postępowaniach sądowych. Z tego względu orzeczenia wydane przez Trybunał Konstytucyjny w składzie niezgodnym z owymi standardami wymagają unieważnienia. Jest to tym bardziej zasadne, że osoby nieuprawnione uczestniczyły wielokrotnie w wydawaniu wyroków nie tylko budzących społeczny sprzeciw, ale również rażąco sprzecznych z aksjologią polskiego ustroju konstytucyjnego. Unieważnienie tych orzeczeń oczywiście nie zamyka drogi do ponownego poddania spraw będących ich przedmiotem kontroli konstytucyjności prawa przed Trybunałem Konstytucyjnym spełniającym wymóg sądu niezależnego i właściwego.

Mając jednak na względzie zasady demokratycznego państwa prawnego, a w szczególności ochronę wolności i praw jednostki, w **art. 7 ust. 3 projektu** wnioskodawca proponuje, aby z zakresu bezwzględnej nieważności orzeczeń Trybunału wyłączyć te, które wydane zostały w postępowaniu wszczętym na podstawie skargi konstytucyjnej lub pytania prawnego, a następnie stanowiły podstawę wznowienia postępowania lub wydania orzeczenia bądź decyzji w sprawie indywidualnej. Konstrukcja ta stanowić będzie gwarancję ochrony praw nabytych oraz interesów w toku, korelując z wynikającą z zasady demokratycznego państwa prawnego zasadą zaufania obywateli do państwa i tworzonych przezeń prawa.

Ochroną wolności i prawa jednostki, w szczególności spraw w toku, motywowana jest również regulacja przyjęta w **art. 8 ust. 1 projektu**. Z przyczyn wskazanych w uzasadnieniu odnośnie do propozycji ujętej w art. 7 projektu stosowanie przepisów dotychczasowej ustawy nie może mieć jednak zastosowania w sprawach rozpatrywanych przez składy orzekające z udziałem osoby nieuprawnionej do orzekania. W takich przypadkach czynności procesowe podjęte w toku wszczętych i niezaoczonych postępowań wymagać będą powtórzenia.

Czyniąc zadość konstytucyjnej zasadzie, wyrażonej w art. 42 ust. 1 Konstytucji („nie ma przestępstwa bez ustawy, nie ma kary bez ustawy”), jak również zasadzie nieretroakcyjności prawa, będącej nieodzownym komponentem zasady państwa prawnego, wnioskodawca proponuje, aby w zakresie dotyczącym rodzajów czynów popełnionych przez sędziów Trybunału i sędziów Trybunału w stanie spoczynku przed wejściem w życie nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, a podlegających postępowaniu dyscyplinarnemu, a także w zakresie kar orzekanych za te czyny stosowane były dotychczasowe przepisy (**art. 10 projektu**). W pozostałym zakresie postępowania dyscyplinarne dotyczące owych czynów miałyby toczyć się w formule przyjętej w nowej ustawie o Trybunale Konstytucyjnym.

Jednym z podstawowych determinantów przywrócenia właściwego funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego jest przeprowadzenie zgodnego z zasadą legalizmu wyboru Prezesa i Wiceprezesa Trybunału (**art. 11 projektu**). Od 21 grudnia 2016 r. obowiązki Prezesa Trybunału pełni bowiem sędzia powołany na to stanowisko w sposób niezgodny z Konstytucją, z pominięciem obligatoryjnej uchwały Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Obowiązki Wiceprezesa wykonuje natomiast osoba niemająca – w świetle postanowień Konstytucji oraz wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 9 grudnia 2015 r. (K 35/15) – statusu sędziego Trybunału. Proponowana regulacja ma na celu przywrócenie stanu zgodnego z prawem. Rozwiązanie to znajduje ponadto uzasadnienie w proponowanej w nowej ustawie o Trybunale Konstytucyjnym kadencyjności tych funkcji. Jednocześnie mając na względzie okoliczność, że aktualnie pracami Trybunału Konstytucyjnego kieruje osoba nielegalnie powołana na stanowisko Prezesa, wnioskodawca proponuje, aby w okresie przejściowym – tj. od dnia przedstawienia Prezydentowi Rzeczypospolitej kandydatów na stanowisko Prezesa i Wiceprezesa Trybunału do dnia ich powołania przez Prezydenta Rzeczypospolitej (**art. 11 ust. 2 projektu**) – obowiązki Prezesa Trybunału pełnił ten spośród sędziów zasiadających aktualnie w Trybunale, którego kadencja na stanowisku sędziego skończy się najwcześniej (**art. 11 ust. 1 projektu**).

Regulacja proponowana w **art. 12 ust. 1 projektu** przewiduje możliwość dobrowolnego przejścia w stan spoczynku przez sędziego, którego

kadencja rozpoczęła się przed dniem wejścia w życie nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Projektowana procedura – limitowana czasowo – motywowana jest faktem, iż nowa ustawa o Trybunale Konstytucyjnym wprowadza szereg zmian odnoszących się do statusu sędziego Trybunału, w szczególności sposobu realizacji jego ustawowych obowiązków. Instytucja „przejścia w stan spoczynku” stanowi jedną z podstawowych gwarancji niezawisłości sędziowskiej.

Z oczywistych względów formuła ta musi mieć zastosowanie do trzech sędziów, których prawidłowość wyboru stwierdził Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 3 grudnia 2015 r. (K 34/15), a podtrzymał w wyroku z 9 grudnia 2015 r. (K 35/15), odwołując się ponownie do poglądu Sądu Najwyższego wyrażonego w postanowieniu z 16 września 2021 r. (I KZ 29/21): „Roman Hauser, Krzysztof Ślebzak i Andrzej Jakubecki (...) jedynie na skutek decyzji Prezydenta (nie przyjął ślubowania) nie mogli rozpocząć urzędowania”. Tymczasem w wyroku z 9 grudnia 2015 r. Trybunał Konstytucyjny jednoznacznie stwierdził, że przyjęcie ślubowania od nowo wybranego przez Sejm sędziego Trybunału jest obowiązkiem Prezydenta, który powinien swoim działaniem stworzyć warunki ku temu, aby sędzia wybrany przez Sejm mógł niezwłocznie rozpocząć wykonywanie powierzonej mu funkcji urzędowej. W przekonaniu wnioskodawcy projektu obowiązek ten znajduje bezpośrednie umocowanie w normie art. 126 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którą Prezydent RP jest gwarantem ciągłości władzy państwowej. Powyższe ustalenia w pełni uzasadniają prawidłowość objęcia proponowaną regulacją **art. 12 ust. 1 projektu** również trzech, wymienionych wyżej, legalnie wybranych sędziów Trybunału.

Z równie oczywistych względów regulacja ta nie może zatem dotyczyć osób zasiadających w Trybunale, ale nieuprawnionych do orzekania, gdyż w świetle zarówno postanowień Konstytucji RP, jak i standardów prawa międzynarodowego oraz standardów wynikających z prawa międzynarodowego i europejskiego nie dotyczy ich atrybut niezawisłości (**art. 12 ust. 2 projektu**).

Regulacje proponowane w **art. 12–13 projektu** dotyczą zmian odnoszących się do organizacji i funkcjonowania Kancelarii Trybunału Konstytucyjnego oraz statusu pracowników tych jednostek w związku

z likwidacją dualizmu zaplecza administracyjnego Trybunału. Wnioskodawca proponuje, aby proces restrukturyzacji owego zaplecza rozpocząć nie później niż po upływie miesiąca od dnia wejścia w życie nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (powołanie Szefa Kancelarii Trybunału), a zakończyć nie później niż następnego dnia po upływie 18. miesiąca obowiązywania nowej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. W odniesieniu do kwestii statusu pracowników analogiczna regulacja przyjęta była w ustawie z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz.U. poz. 2074 ze zm.).

3. Informacja na temat przeprowadzonych konsultacji społecznych

Inicjowany projekt ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Trybunale Konstytucyjnym, tak jak projekt ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, ma charakter szczególny, gdyż przygotowany został wyłącznie przez środowiska eksperckie i społeczne, poczuwające się do obowiązku podjęcia wszelkich możliwych działań zmierzających do przywrócenia w Rzeczypospolitej Polskiej standardów praworządności wynikających z zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji), a zakwestionowanych w praktyce funkcjonowania władzy politycznej po wyborach parlamentarnych w 2015 r. Idea przywrócenia rudymetów państwa prawa w zakresie dotyczącym Trybunału Konstytucyjnego nie narodziła się w gabinetach partyjnych, ale w konkluzjach konferencji naukowej, pt. *Jak przywrócić państwo prawa?*, zorganizowanej 14 i 15 stycznia 2019 r. przez Forum Idei Fundacji im. Stefana Batorego¹⁶. Podjęta wówczas inicjatywa zaowocowała blisko 3-letnim procesem przygotowania przedłożonych obecnie Sejmowi projektów ustaw, nad którymi pracowali członkowie Zespołu Ekspertów Prawnych Fundacji im. Stefana Batorego: siedemnastu przedstawicieli nauk prawnych

¹⁶ Zob. A. Smolar [w:] *Jak przywrócić państwo prawa?*, red. T. Zalasinski, Warszawa 2019, s. 10.

z zakresu prawa konstytucyjnego, teorii i filozofii prawa, prawa międzynarodowego, prawa cywilnego oraz praw człowieka.

Efektom tych prac są projekty w pełnym znaczeniu tych słów społeczne, eksperckie i apolityczne. Odnosząc się wprost do projektu ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Trybunale Konstytucyjnym, należy wskazać, że jego treść stanowi efekt merytorycznych analiz całego Zespołu Ekspertów Prawnych, prowadzonych w latach 2020–2022. W doświadczeniach dotychczasowego okresu funkcjonowania III Rzeczypospolitej trudno byłoby znaleźć projekt ustawy, który przygotowany był z porównywalnie wysokim stopniem partycypacji eksperckiej oraz zachowaniem standardów prawidłowej legislacji.

W 2022 r. projekt przedstawiony został opinii publicznej¹⁷. Od tego czasu był przedmiotem rozległych i długotrwałych konsultacji publicznych i eksperckich obejmujących udział specjalistów z zakresu prawa konstytucyjnego oraz organizacji skupiających osoby wykonujące zawody prawnicze, podejmujące działania na rzecz ochrony standardów demokratycznego państwa prawnego. Poszczególne rozwiązania normatywne proponowane w projekcie były także przedmiotem konferencji naukowych oraz cyklu debat organizowanych przez środowisko konstytucjonalistów pod auspicjami Uniwersytetu Jagiellońskiego¹⁸. Liczne uwagi zgłoszone w toku konsultacji publicznych wpłynęły na ostateczny kształt projektu.

Projekt został następnie przedstawiony publicznie organizacjom społeczeństwa obywatelskiego, które mogły wyrazić dla niego swoje poparcie. Projekt uzyskał poparcie następujących organizacji społecznych (48): Stowarzyszenie Prokuratorów „Lex Super Omnia”, Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”, Stowarzyszenie Sędziów „Themis”, Akcja Demokracja, „Czarny Bocian” Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju, European Fem Institute, Forum Ruchu Europejskiego,

¹⁷ Zob. Społeczny projekt ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, Forum Idei, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2022.

¹⁸ Szerszy opis przebiegu konsultacji – zob. S. Patyra, T. Zalański, *Trybunał Konstytucyjny jako strażnik Konstytucji – stan obecny i wnioski de lege ferenda*, „Przegląd Konstytucyjny” 2023/2, s. 35–51.

Fundacja 4up! Pomoc żywnościowa, Fundacja dla Polski, Fundacja Juniper, Fundacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny (FEDERA), Fundacja Panoptykon, Fundacja Pole Dialogu, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Fundacja SmartSteps, Fundacja Stocznia, Fundacja „Trampolina”, Fundacja Varia Posnania, Fundacja Wolne Sądy, Fundacja Wolności, Fundacja Wolności Gospodarczej, Fundacja Wolność od Religii, Fundusz Lokalny Masywu Śnieżnika, Green REV Institute, Inicjatywa „Nasz Rzecznik”, Inicjatywa Wolne czwartki, Instytut Prawa i Społeczeństwa (INPRIS), Komitet Obrony Demokracji, Małopolskie Towarzystwo Oświatowe (MTO), Monitor Konstytucyjny – Konstytucja, Państwo, Prawo (monitorkonstytucyjny.eu), Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych, Opolskie Towarzystwo Przyrodnicze, Ostrowski Spacer Protestacyjny „Łańcuch Światła”, Otwarta Rzeczpospolita – Stowarzyszenie przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii, Postomińskie Stowarzyszenie „Razem lepiej”, „Społem” Powszechna Spółdzielnia Spożywców „Robotnik” w Zamościu, Równi w Różnorodności (organizacja ogólnouniwersytecka na Uniwersytecie Wrocławskim), SHDK RP Klub HDK im. dr. Adama Bilika przy ArcelorMittal Poland SA w Dąbrowie Górniczej, Sieć Obywatelska Watchdog Polska, Stowarzyszenie Europejska Demokracja – Nadzieja i Otwartość (SEDNO), Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Stowarzyszenie Kampania Przeciw Homofobii, Stowarzyszenie „Kobiety Słupsk”, Stowarzyszenie Nasze Imaginarium, Stowarzyszenie Order 2.0, Stowarzyszenie „Skwer Władysława Bartoszewskiego”, Stowarzyszenie Wolność Równość Demokracja, stowarzyszenie zwykłe „Obywatelski Toruń”.

4. Przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, finansowe i prawne

Proponowany projekt ustawy – w szczególności w zakresie, w jakim uniemożliwia zasiadanie w Trybunale Konstytucyjnym osób nieuprawnionych do orzekania, co stanowić może podstawę kwestionowania wyroków Trybunału z udziałem owych osób w składzie orzekającym – służy wywołaniu daleko idących skutków w każdej z wymienionych sfer:

- 1) społecznej – uchwalenie proponowanej regulacji spowoduje przywrócenie poczucia bezpieczeństwa prawnego obywateli, likwidując wątpliwości zarówno co do statusu Trybunału i wydawanych przez ten organ rozstrzygnięć dotyczących podstawowych aktów normatywnych, kształtujących porządek prawny w Rzeczypospolitej Polskiej, ja i w obszarze ochrony indywidualnych wolności i praw jednostki gwarantowanych przez Konstytucję;
- 2) gospodarczej – uchwalenie proponowanej regulacji w istotny sposób przyczyni się do zapewnienia stanu pewności obrotu gospodarczego, w szczególności w odniesieniu do rozstrzygnięć Trybunału podejmowanych w sprawach indywidualnych, tj. w trybie skargi konstytucyjnej, i odpowiedzi na pytania prawne sądów dotyczące zasady wolności działalności gospodarczej, prawa własności czy też obowiązków przedsiębiorców wobec państwa w odniesieniu do sfery fiskalnej oraz ingerencji administracji w obszarze wolności działalności gospodarczej;
- 3) finansowej – uchwalenie proponowanej regulacji w istotny sposób przyczyni się do realizacji tzw. kamieni milowych warunkujących uzyskanie przez Rzeczpospolitą Polską pełnej puli środków unijnych przysługujących jej w ramach Krajowego Planu Odbudowy po pandemii COVID-19;
- 4) prawnej – uchwalenie proponowanej regulacji w istotny sposób przyczyni się do przywrócenia w Rzeczypospolitej Polskiej standardu kontroli konstytucyjności prawa służącego realizacji normy z art. 8 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którą Konstytucja RP jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej.

5. Oświadczenie w sprawie ewentualnych kosztów wprowadzenia projektowanej ustawy w życie dla budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego

Projekt ustawy nie pociąga za sobą obciążeń budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

6. Oświadczenie o zgodności projektu ustawy z prawem Unii Europejskiej

Projekt ustawy jest zgodny z prawem Unii Europejskiej, w szczególności w odniesieniu do wynikających z traktatów i orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej standardów praworządności, niezależności sądów i niezawisłości sędziów, a także prawa do sądu.

RZĄDY PRAWA WSZYSTKICH SPRAWA

FUNDACJA
IM. STEFANA BATOREGO
